POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

BROJ 4 GOD. II.

IZDAJE = PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

1246

Uređuju: Zdenko Vernić i Pavao Serdar.

Sadržaj:

	Strana
KRISTIJANA SOLVEJGS: Jedno poslanstvo (konac)	73
LADISLAV ŽIMBREK: Ptice	76
VALENTIN GORJANSKI: Neobični doživljaji Boba, Peka i Vilija (Roman, nastavak)	76
VLADO KOVAČIĆ: O sreći	87
SLAVKO D. ŽARKOJEVIĆ: Nakon borbe	87
EDWARD E. HALE: Čovek bez domovine	87
ILIJA GRBIĆ: U noći	91
VALERIJAN: Razum nerazumnih	91
Dr. MILAN PRELOG: Risorgimento talijanskoga naroda	93
LISTAK: Dr. LUJO THALLER: Škodi li umjereni užitak alkohola	95
VL. REDENŠEK: Sofizmi	95
Istorijska biblioteka	96
Narodna starina	96
Zagonetke	96
Odgovori i poruci	96

»MLADOST«. Izlazit će svaki mjesec po 1 broj na 24 stranice. *Svrha je listu, da odgoji i stvori jednu brojno jaku i modernu nacionalnu generaciju, koja će biti prožeta dubokim osjećajem narodnog jedinstva bez plemenskih podvojenosti i u toj saradnji da okupi sve jugoslovenske kulturne radnike i cjelokupnu srednjoškolsku mladež.* Rukopisi se šalju uredničima Zdenku Verniću, Draškovićeva ul. 34, II. i Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. List se naručuje kod tajnika sekcije P. Serdara, a pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva 17, A II. Za svih je 10 brojeva pretplata 40 (četrdeset) dinara. I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke, sve što bude valjalo, uči će u list. Tiskat će se pismom rukopisa latinicom i ćirilicom.

Gg. povjerenici!

Broj našeg čekovnog računa jest 34.765. Tko uplatnih listova nema, neka ih reklamira kod tajnika sekcije P. Serdara, direktora II. realne gimnazije, Zagreb, Kolodvorska 17. I.

Godišnja pretplata 40.— dinara — knjižarska cijena pojedinoga broja 5.— dinara.

Tvornica pokostnih i uljenih boja
ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.
WEINBERGER I DRUG
Trgovina boja, četkarske i materijalne robe
Telef. 6-72 ZAGREB Ilica 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA
„DRAGICE"
INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA
ZAGREB ILICA BR. 73

M * L * A * D * O * S * T

GOD. II. ZAGREB 1923. BROJ 4.

JEDNO POSLANSTVO.

SVOMU OCU KOJI NA MIHAJLU POČIVA.

(Konac.)

Progje jedan, dva dana, dogju glasnici da dozovu ostale, a pričaju, sve mi stablo (jer sam ja narodni orah!) uzdrhtalo.

— Dakle dospjela četa u Beograd usred noći. Kralj im naredi da ga počekaju. On sam ode u »Gjorgja«, koji je imao da čuva ključe od svete crkve Sabornice. Kuca! Kuca na trošna vratašca. Vjeran Gjorgje otvara mu — i prene se! »Ti, Kralju!« — i pada pred njim plačući. »Evo Ti ključa, živ sam«.

Poljubi ga Petar i š njime, a mi za njime, tiho bez i jednog glasa, dolazimo do crkve Sabornice.

Grad pust, ćorav!... Na crkvenim vratima veliki natpis: »EINGANG VERBOTEN«.

— Što je to? usudi se cvrknuti lastavica.

— To nije naše, reče orah. To je tugji jezik. Bila je Švapska objava, da se ne smije ući u crkvu i da je u rukama neprijatelja. Kralj razdere objavu, obrne ključ u bravu, otvori sam, ugje prvi u Sabornicu, pa na koljena, odjeven ko siromah, a vas zlatan u srcu i u duši, kliče:

»Evo me Gospodine, Tebi hvala!
Ti si jedini, Svet — Svet — vraćam
Ti što sam mogo prišteditи, Ti si velik;
Ti si odbranio narod Tvoj«...

— Da nije to ljubav i dobrota? uzviče lastavica, te obleti orah ushićeno.

»Živjeli orasi!... rasli orasi!« Letim, letim u Beograd; hvala Ti, vjerni oraše, ti si mnogo zaslužio!

Nema sumnje, da je lastavica odletila ravno na pozlaćen toranj Sabornice-crkve grada Beograda i tu se ustavila i zagledala u Dunav i Savu, u šume i perivoje, a da nije zaboravila tajanstveni nalog. — Dostojanstveno tecijahu te dvije vodene pruge, kao što bješe dostojanstvena pripovijest orahova stabla. One pritegoše lastu, te se naglo prebaci i doleti do gustog grmlja ljeskova kraj Save. Tu stavi isto pitanje bez dosade, a s velikom pažnjom (učinilo joj se, da se približava cilju):

»Što je ljubav, i da li je ljubav isto što dobrota?«

Grmlje ljeskovo puno zelenih zvončića (lješnjika) primi veselo taj poziv na razmišljanje.

— Kod nas, reče joj, u predjelu Šumadije ima stablo divoljesk, koje za stalno tu riječ pozna, jer kažu, da u zemlji Francuskoj njegov jedan slavni brat obazna za najvećom ljubavi na svijetu. — Mi ćemo tebe naučiti jednu drugu riječ s kojom se igramo, to je »Politika«.

— Ja ću je zapamtiti, reče lastavica, da je iznesem pred Poštovanim Vijećem Dubrovačkih čempresa. — Pak preleti obe rijeke i nađe se u Zemunu, gdje se upoznala sa slavonskim lastavicama.

Gostoljubive ptice shvatiše odma pitanje.

— Šumadija je daleko. Ti si, sestro, na putu znamenitog mjesta, to se zove, »Djakovo«. U tom mjestu spominje se jedan divan čovjek, koji umre, a isto je ko da još žive. Mi ćemo te do onamo sprovesti da čuješ i lipovu pripovijest.

— Razumijem, odletimo! reče lastavica. Orah mi je pričao nešto tako lijepo, da već čujem i glas lipe. Te im putem pripovijedaše o kralju Petru, a lastavice sklanjahu svoje glavice, kao da su na Dvoru.

Prispješe pod veče u mali »Djakovgrad«. Sunce rumenjaše Velehram, a Biskupov se dvorac bijeljaše. Sa strane širokog perivoja nagjoše mnoga gnijezda ispod krova istog Dvora, te se umorne spustiše i zaspaše.

Ali ko bi znao, što se dogagja u takvom tihom i tajnom kraju! I kako da se otmeš slavuljevu pjevu? To nije bio običan pjev, to bijaše okolo ponoći jedna muzična priča i veliki doziv naravi.

Ko bi se začudio, da se lastavice probudiše i da naša mala Bosanka iz gnijezda izvuče svoju glavicu, da što bolje čuje?...

* * *

»Titraj zvijezdo Antares u majskoj noći,
»I ti Altaire od orlovskog skupa;
»Pohiti Arkturuse, pastirovog stada,
»A ti Vego svijetlom lirom zazveči;
»Slušaj dubravo i ti još topli gaju
»Mlada lipo, potomkinjo slavne stare —
— Što kazuje slavuj-ptica.
»On umre i s njim pane lipa stara,
»U toj noći strašnoj vihora i tmine.
»Umre On, junak misli, vaselenskog srca,
»Biskup, otac, vogja, govornički stup, — a
»Lipa tristogodišnja pane u čas oni.
»Nestane hlada, i narod suze roni...
— Slušaj što pjeva slavulj-ptica.
»U tom hladu On, šetajući razmišljaše,
»Pod tim mu hladom zborahu umnici,
»Česi, Poljci, Francuzi, Englez, Italci,
»Slikari s Rajne i narodni vještaci,
»Tu se uzdignu hram, simbol, remek-djelo,
»Koje sunce i dažd ko hrid natapa smjelo.
— Sušaj što pjeva slavulj-ptica.
»On umre i lipa s njime, a hram ostade:
»**Slavi Boga velikog, Jedinstvu Crkava** —
»**Slogi i ljubavi sveg naroda svoga**«
»Tako on posveti i za vjekove ustali
»Spomen duha, srca velikoga
»Hrid na moru života slavenskoga.
»Oj Ti lipo mlada rasti, a gaje pomladi,
»A vi zvijezde, ljudske pratilice,
»Slavulja tihane druge, čujte pjesmu
»Lipe i vihora, života i smrti,
»Uskrsnuća misli, ljubavi i sloge,
»Štrosmajerovog hrama, za vjekove mnoge zazidana.

* * *

— Razumjele smo! razumjele, sve što kažeš slavulju — brate, zanosno cvrkutne naša lastavica. Ti govoriš o lipi, ja znam za orah, ti pričaš o Biskupu-ocu, ja dočuh za Kralja-oca. Hvala ti, majstore pjesme o lugu!

Jedva granulo sunce odlučiše sve laste pohoditi taj hram, tu neobičnu hrid. Uletiše kroz otvoren prozor — te se nagjoše u sred velike tišine, divne praznine, perivojne šarenosti, — izvanredne privlačivosti nijemih slika!

Kako da ptica razumije ljudske pothvate i slike! — Ali lastavica, koja žive s ljudima, ne čudi se prikazama tih istih ljudi, pače priudešuje svoje donekle zamašno zvanje, umjetničkim prikazima. — I tako se one prošetaše povrh korintskih stupova djakovačke katedrale (u osobitom šiljastom redu), te zagledaše se u vječnu pripovijest svijeta! Freske zborahu o Raju, o Padu prvih ljudi, o Potopu, o žrtvi Abramovoj, o mladome Josipu, prodanom tugjincu, o Mojsiji nagjenom na vodi i o Mojsiji zakonodavcu, o Davidu kralju... i kad se laste tako letimice upoznaše sa životom, eno okružiše zlatni oltar usred crkve ispod kupole u Transeptu (poprečnom sjeku crkve), i na desno oltara u udubini sustadoše začarane pred omašnom slikom: Sveta Tri Kralja. Tu nastane žamor, cvrkut! Cijeli narod, od svih lastinih krajeva bješe prikazan na slici! Ćilimi ko u Sarajevu ili u Gorjanam što angjeli rastežu (ta bića s lastinim krilima, tako bar one mudrovale), resijahu stijenu pred kojom na uzvišenom stolu sjedijaše majka s djetešcem, a pred njima tri prevažna čovjeka s krunom i s darovima padahu na koljena, i ne samo oni ali i Hercegovka i Dalmatinka, i Hrvat i Hrvatica, i Slavonac i Srbin (pače i Bugarin dotrčo), sve je to nosilo, hitalo, štovalo, Djetešce i Majku, a poviše njih jedna zvijezda, kao ona prošle noći davaše rajskoj slavi neki nepomični i sveti sjaj...

— To je čas, da stavimo naše pitanje, reče odvažno lastavica: »**Što je ljubav, a i je li ljubav isto što dobrota?**«... a sve laste ushitno ponoviše upit i poljubiše s krilima sliku. Tišina i ljepota.

— On, Djetešce, ne odgovara, reče naša poslanica, — ali prima, što mu javljamo.

— I to će doći u svoje vrijeme, kada dijete uzraste i progovori, rekoše laste, te se svratiše na suprotnu sliku, na lijevo zlatnog oltara. — Muke li velike u njihovim glavicama!

Ona Majka stoji ispod križa, a ono djetešce, uzraslo, pa je na križu pribito; a angjeli plačući drže kaleže i skupljaju krv Gospodinovu, jer to bješe Gospodin svijeta, nema sumnje! Lastavice upoznaše to odmah, kao što se sva narav instinktivno klanja svome Stvoritelju.

— Slavulj nije nam o tome pjevao, reče lastavica. On je rekao, da je Biskup-otac taj hram-pećinu podigao — ali kad se unutra dogje, vidi se, da je tu postavio nešto veliko, nešto više od njega... a da ne bude to ljubav?

Sve se laste uznesoše od radosti, te otploviše iz crkve. — Tu se na ružičastom krovu razabraše i dogovoriše:

— Pogji koja od vas mojoj drugarici kraj Sarajeva, reče Bosanka (znaš, u kući na Miljacki!) pa moli je, da me još počeka, — i čuva gnijezdo; reci joj, da mi se hoće još mjesec dana, pak ćemo se vidjeti i spremiti na put.

I tako bi. Izljubiše se i rastadoše. Umna ptica proslijedi tokom Save. Koliko je toga bila naučila u letu, u počinku, u prenoćivanju, pa taj nalog! Prosuo se od gnijezda do gnijezda! — Nosila je doista tešku prtljagu, a tako mala ptica; ali se znala majstorski izvlačiti, a to za to, jer bješe slobodna i umna, bespristrana i domaća.

I tako dospije do Zagreb-grada.

Ravno dogje do Kaptola, jer bijaše vašarska vreva u gradu, a to se zna, da su Grič i Kaptol njegovi samotniji dijelovi. Prvi, na visini, čuva stari grad; drugi straži ravnicu s Dvorom zaštićenim kulama pred velikom gotičkom crkvom.

Tu ima, ko i u Djakovu, gnijezdo za svaku dobru lastavicu. Te se ona odma snagje povrh kule, a ispod njenog krova, i to bijaše u gnijezdu poviše jednog prozora. Sabere se. Večer obuzimaše vas kaptolski široki prostor od kule, do kuća preko puta. — Zvijezde na nebu, a u sobi ispod lastavice, žižak gorjaše ispred gospina lika. — U skromnoj sobi punoj knjiga, a urednoj, sijedi sveštenik moljaše. — I dočim se večernji hlad i mrak rasprostirao, njegov duboki nježni glas dopiraše do gnijezda, a lasta se opet ispruži, da dobro čuje:

»Gospo Vječne Pomoći, govorio je taj glas, slušaj, vapaj srca moga! — Teška muka snašla Hrvatsku! Kad se oslobodila tugjeg jarma, ona ugje u kolo narodno ushićena i vjerna. Imala je vjeru u Boga, u Tebe, Gospo, i u ljude svoga jezika premda ne istog načina, koji se borijahu za slobodu težu od nje; i ona je to znala. Pak evo, na omaku pete godine zajedničkog života, ne dogje se još do uzajamna povjerenja, te naš seljak živi u tome vazduhu nebratskog sumnjičenja... Ti njega poznaš, Gospo, hrvatskog seljaka! Ima li šta ljepše, no kad dogje na svetac i u negjelju na misu; suze roni kad se sveta žrtva uzdiže, a molitva vjere i zaklinjanja uzdiže se iz njihovih usta. — Kad radi, nema mu para; — on ljubi svoju zemlju nesebično, a s velikom poezijom. Ustali, gospo, njegov rad, pomozi svakoga, koji se Tebi utječe — jer nema ljubavi, a gdje je dobrota?«...

— Ne plači, brate, zavapi lastavica zbunjena, spustivši se naglo iz gnijezda, te brza kao vjetar udune svjetiljku u sobi, — stade letiti sve na okolo (a to bijaše njezin govor).

— Ne plači! Naći ćemo ljubav i dobrotu (a jeli to ista stvar?) — Ja ću to sve podastrijeti Slavnome Čempresovom Vijeću.

— Vigjela sam i čula mnogo toga. — Na orahu sam obaznala za molitvu kralja Petra. Možeš li zamisliti, da je ta velika stvar zaboravljena?

A nijesam li čula pripovijest slavulja, brata našeg? I vidjela Hram-pećinu Biskupa-oca?... Te prikaze nijeme u hramu nijesu doista odgovorile mome pitanju, ali je Gospa, koju Ti moliš, ona ista kojoj se klanjaju s Djetešcem svi naši ljudi (moji kućni prijatelji!).

Ne plači! — Ufaj se! — ufaj!... I lasta odleti.

Od Zagreba do Triglava nema velik put za pticu, koja uzimlje najkraći, to jest ravnu crtu. I kad poleti i prenoći, odleti i opet prenoći, spazi veličanstven skup alpinski, Triglav, iz kojeg tolika voda izvire, te se rastavlja u rječice i rijeke, a ispod kojega tri jezera u nebo gledaju: Korjen, Bohin i Bled.

Na Bledskom jezeru se ustavi otklen pjesma dolazaše:

»Pozdravljam te, Gorjenska stran,
»In tebe, Bled, široko znan!
»Snežnik ov sivih množica
»Presrčno bod pozdravljena! — a miris cvijeća se daleko prostiraše.

Tu rastijahu zimzelen i kaćun sivi, krasuljak i lazarkinja; kozja krv penjaše se na grmlju, a omorika i jela s gustom mahovinom krile su ispod paprata, širistaru, modru gencijanu.

Sve to cvijeće disaše u miru, jer Bledsko jezero nosi u sebi nešto neba. Svijetlo i prozirno popuštava vid u dubinu. Plavet se igra s dugim i tamno-zelenim resinama, koje se njišu nad njegovim tlom i neobičan svijet otkrivaju.

Kako ne bi lastavica poletila do te bistre vode!? i časom se zrcalila, a časom spuštavala, da se poigra na površini, koja odvraćaše jarko njezinu tanku i veselu sliku.

I ko bi se začudio, što odleti na otočić jezera, da se nastani na krov crkvice, koja regbi raste s gustom Dubravom, izmed koje romonjahu izvori poznatim slovom.

I znatiželjna ptica dogje odma do potoka, prije no uzleti ispod tornja crkvice.

topisi ne smiju se dužiti, osobito kad im je uzrok jedan nalog. Stalno je, da se mjeseca kolovoza nagjoše lastavica Bosanska i čiope (one dvije) dubrovačke u toj luci Dubrovnika grada.

A stalno je, da poletješe i doletješe do grobišta Sv. Mihajla u Lapadu, te se predstaviše pune nekog straha i počitanja, Slavnom Čempresovom Vijeću.

Čiope se obradovaše lastavici:

— Rijetki slučaj, da dolaziš do nas, umna posestrimo.

— Molim Vas, rogjakinje prilijepe, vi ste započele poslanstvo, a meni bješe lakše doći do vas, no vama u moj hlad.

Usred sredine čempresa, započe važni razgovor.

— Slavni Čempresi, prva prozbori čiopa, od jedne male crnogorske poruke, proslijedila je zamašna stvar. Istraga predana od Vašeg Slavnog Vijeća (Č. S. V.), da se saznade:

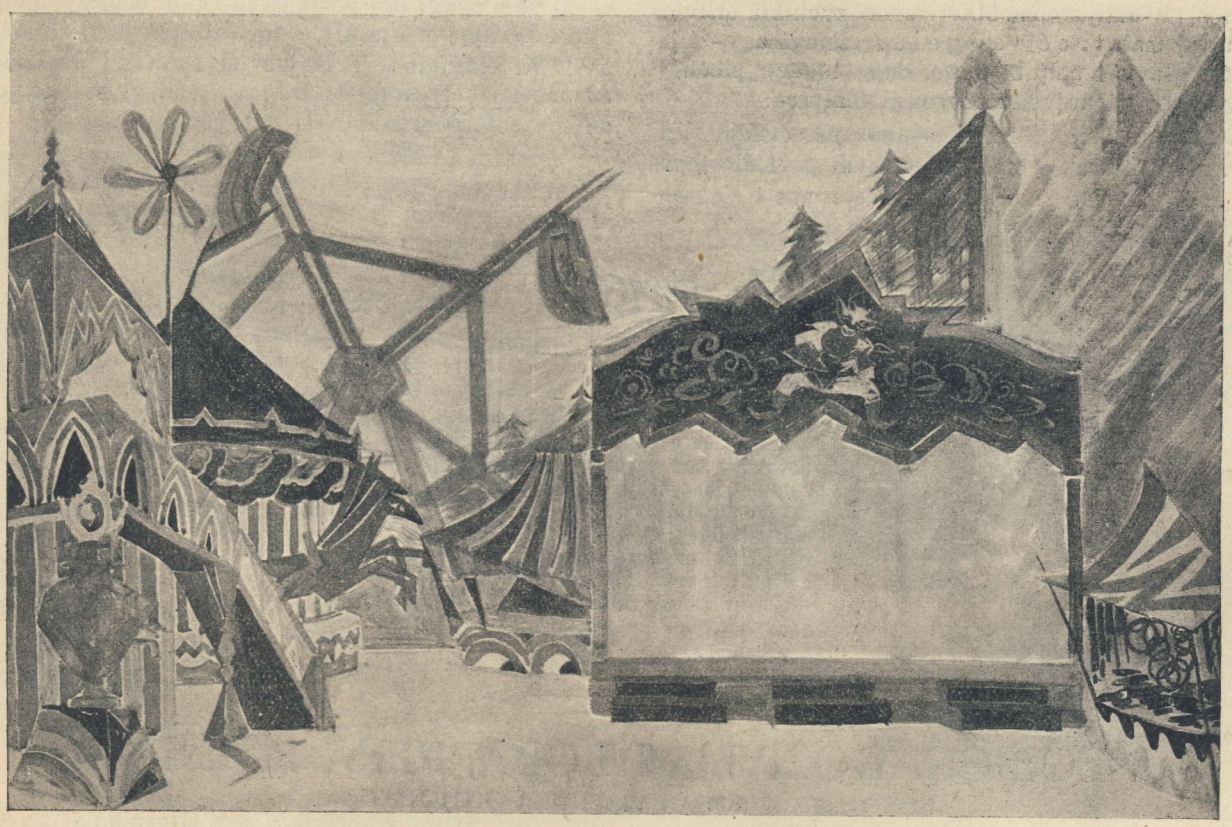

Scena baleta »Petruške«.

Tu ugleda neki modri mali cvijet, na tankoj stabljici, minijaturno nebo, te mu reče:

— Idem, letim od Bosne preko Srbije i Slavonije, do Hrvatske i Slovenije, pak evo i do tebe, Slovenska Potočnice! Reci mi, što da rečem na jugu, u Dubrovniku, »Čempresovom Slavnom Vijeću«, za kojeg istražujem nešto važna: »**Što je ljubav, i da li je ljubav isto što dobrota?**

— Reci, da smo uvijek spremne. Da nas nebo gleda, a voda napaja, te mi smo vjerne dubravi... Ali smo željne ljubavi!...

O Potočnice, sestro slovenska i sestro crnogorska! Dakle od Lovćena do Triglava mala je dalečina, za jednu duševnu čežnju?!...

* * *

Poslije koliko vremena i po kakvome putu lastavica dospije do Gruža, bilo bi preopširno upričati. Pu-

što je ljubav, i da li je ljubav isto što dobrota? — gotovo je ispunjena. Mi smo se podvrgle Vašem nalogu. Ništa neobično ne sprečavaše Vaše poslanstvo. Krila nas dižu i spuštavaju, noću griju, jutrom hlade i nose, a naš je rod domać! Gotovo svakom i svuda stavljamo pitanje: »**Što je ljubav i da li je ljubav isto što dobrota?** Kad ispričamo sve potankosti, za stalno će Vijeće stvoriti zaključke... i glasnice stadoše da cvrkutom opišu sve što su vidjele leteći od Dakse do Triglava.

— Počinite, vrle Poslanice, reče im čempres, u dubini našeg osobitog perivoja (gdje se tamno-zeleni listići prijanjaju uz grančice, a ove na slavno stablo), večeras ćemo suditi i razglasiti sud poslije Vašeg konačnog odgovora.

* * *

U Lapadu, na Mihajlu, pod večer čulo se neprekidno žamoranje u stablima. Sva pripovijest bi iznešena po-

tanko, bez pretvaranja, ko što pristoji Lastinom Rodu.

U to se začuju koraci izmegju crkvice i groblja, a na stablima sunce razlijevaše crveno zlato.

Došo pjesnik. Nekako obično i mirno uspne se uz stepenice, dogje do jednog groba na kome bješe isklesan grob i dva imena. Otac i majka mu tu počivahu.

— Ova tri struka lovorike, pelina i vrijesa, evo ih stavljam na Vašu svetu ploču, Oče i majko moja!

— Slušajte, slušajmo! potresu čempresi i krila se uznjišu, pa sklope.

— Čekam, da dogje dan pravednosti, majko moja! Koliko smo patili, otkad prvi top pukne u Evropi, 1914., te nas odvedoše u tamnicu, da ne bi naše jadne pjesme oslobodile zemlju od jarma tugjinskoga. Izmoli, majko, od naše Gospe od Milosrgja, koju Ti stalno sad uživaš, da nam spasi: jedinstvo i vjeru za koje omladina dade život i krv svoju ...

Zvonce na maljušnom otkrivenom zvoniku crkvice zazvoni u taj mah t r e ć i a n g e l u s lastavica. — Pjesnik sagnu glavu i poljubi dugo, dugo hladnu ploču.

Tad progovori najveličanstveniji čempres:

— Lastavice i čiope roda našega, na omaku Vašeg poslanstva, nama se čini, da je samo prvi dio ispunjen, jer evo, jedno je živo ljudsko dijete, nas i Vas podučilo.

Mi smo utvrgjeni u opće u našem prvobitnom mišljenju: Ima veza nevidljivih izmegju carstva duša. Duša onih, koje mi stražimo, onih koji se po našim krajevima proslaviše, te po Vašem izvještaju stvoriše velika djela, a umriješe, ostavivši u zemlji i u spomenicima klicu života, koji se neprestano obnavlja. One duše bijahu naročito otsjev božanski.

Jer dakle ljubav dolazi od gore — l j u b a v j e B o g. A i Dobrota je ljubav, jer dolazi od gore — za to je i d o b r o t a B o g. Kad duše živućih ljudi primaju (sve ga primaju!) i okorišćuju (ali ne sve ga okorišćuju!) taj otsjev Božanski, tad one stvaraju l j e p o t u. Ta želja cvijeća (a nije li to želja i čovječanstva?!) za ljubavlju jest istodobno želja za dobrotom. — S ovom se do svega dolazi, ona je spoj izmegju raznolikih ljudskih čeda i prirode. Dobrota je zlatna nit, kojom treba vezati kitu cvijeća, — raznolika, a ubrana u istoj bašti.

Odletite u vaše zimske krajeve, kad se vratite dat ćemo vam drugi dio poslanstva (koje ćete zvanično primiti dojdućeg proljeća!), a taj će biti:

»Da obigjete sve majke od Lovćena do Triglava, od Jadranskog mora do Dunava, eda bi se one podigle da spase Jedinstvo naroda našega«.

P e l i n g r a d.

6. Avgusta 1923.

Kristijana Solvejgs.

PTICE.

Čuo sam kako su u kasnoj večeri
bele tice
pevale
i kad sam zatvorio svoje prozore
bele su tice u sobu popadale
ko veliki beli cvetovi
i kad je noć brojala na zvoniku
časove predjutra
bele su tice odletele
i s njima moje radosti
i ostali su crni sledovi
ostali su prazni zidovi
po svojim sobama
i bolesni večernji snovi
moje mladosti.

Ladislav Žimbrek.

Bednja.

NEOBIČNI DOŽIVLJAJI BOBA, PEKA I VILIJA.

HUMORISTIČKI ROMAN VALENTINA GORJANSKOGA.

O malenim za velike,
o velikim za male.

GLAVA DEVETA

o sucu koji hoće da leti i o kokošima koje mrze matematiku.

Kad je Vili htio da zadovolji literarne svoje sklonosti nije se uvijek laćao olovke i papira. Većinom je naprosto izmišljao kakove god priče, više ili manje neobične, te ih je iznosio pred mnogobrojne svoje rodake pod čistu istinu. A ovi su opet, — izmedu njih u prvome redu žene — raznosili Vilijeva bajanja po svemu Novom Reimsu, te su u gradu od vremena do vremena nastajali nesporazumci, kojima je uzrokom bio Vili. Ali posljednja njegova izmišljotina svršila se neočekivano i za samoga autora. Stvar se dogodila ovako:

— Jesi li čula, mamo, — rekao je jednom Vili svojoj majci — je si li čula o našem sucu,misteru Konu?

— Ne, nijesam ništa čula, Vili...

— A što se dogodilo?

— Još se ništa nije dogodilo, ali će se danas u pet sati da dogodi...

— Ne luduj, Vili, pričaj, šta je?

— Pa ništa osobito. Naš će sudac da leti u Evropu na balonu...

— Mister Kon će da leti?

— Da!

— Stara ta tvrdica, neženja taj plješivi, koji se ni za lijepa vremena ne rastaje od šala i kaljača, mister Kon da leti? Ne bajaš li ti, Vili?

— I ne mislim da bajam. Na dvorištu kod suca već napuhuju balon. Vrlo je mnogo radnika ondje; vreva, život!

Mnogo je puta majka Vilijeva — gospoda Grems — odlučila da više ne će povjerovati ni jednoj riječi sina svoga, ali dječak je znao da namjesti takovo iskreno i

prostodušno lice te je propadao svaki takav naum i povjerljiva je žena opet i opet dala da je zanesu kakove god čudesne novosti. Ovakova je glasina onda već za pola sata uzbuđivala svu ulicu, preskakujući iz kuće u kuću, od jednih ušiju do drugih, dok se napokon nije u desetak iznakaženih likova raširila po svemu gradu narušavajući ozbiljno mir društva.

— Pazi, Vili, ako si opet nabajao, Bog će tebe kazniti — rekla je gospođa Grems svome sinu gledajući u njega pogledom radosti i nade. U očima se njenima zrcalila ugodna uzbuđenost. Ona je vrlo voljela senzacije.

— Ti možeš još ovaj čas da me provjeriš, mamo, ako hoćeš. Pogledaj što se događa na dvorištu sučevu.

Sudac je živio vrlo blizu i za kratko vrijeme gospođa Grems i četiri prijateljice njezine već se vraćale kući sretne i zadovoljne. Doista, sudac se spremao da odleti. Na dvorištu njegovu vrvjeli radnici, gorjele vatre, i ležale porazbacane nekakove cijevi. Balon, još nenapunjen plinom, ležao je također tamo u obliku teške bezlične mase. Sudac je već bio nataknuo kaljače te je vukao nekakav kovčeg. Slika skoroga uzleta bila je potpuna. Žene se pobrinule, i za kratak čas grad se uzbunio.

Ubrzo se sabrale deputacije stanovništva i upravnih ureda. Mer* Novoga Reimsa priredio je govor u kojemu je nagovarao suca neka se odreče bezumne zamisli. Govor je bio napisan na skupome papiru i dirao je u srce toplim svojim sadržajem:

»Zar vas mi slabo cijenimo? Zar vas ne ljubimo? Zašto da se date na nesiguran put u balonu? Možete lako da postanete igračkom zračnih struja, bura i nepogoda. Balon je odviše podmuklo sredstvo za promet. Balon će početi da pada. Vi ćete izbacivati balast. Balon će da pada. Vi ćete izbacivati dalje i dalje. Balon će ipak da pada. Ne ćete li morati sami da se bacite iz košare da se balon uzmogne još koji sat da uzdrži? A komu će u Evropi trebati taj balon, ako vas više na svijetu ne bude, ako se vi pretvorite u hladnu lješinu? Stanite, bezumniče!«

Sudac je bio vrlo zaposlen popravkom vodovoda u svojoj kući. Vikao je na radnike, izvlačio je sa starom služavkom svojom iz kuće svakakovu ropotariju da je istrese i izvjetri. Golema navoštena plahta, spljesnivjela na tavanu od mnogogodišnjega nepomičnoga ležanja, sušila se na suncu. Ona je i potaknula Vilija na ovu najnoviju njegovu izmišljotinu. Bila je vrlo nalik na nenapuhnuti balon.

Sudac se začudio kad je u dvorište njegovo ušlo veliko mnoštvo građana zabrinutih i uzbuđenih. Ipak je on kao službeno lice, naviklo na javni rad, na sjednice, deputacije, rautove i slična njegova izvanja očitovanja, dočekao došljake dostojanstvenim naklonima te se pripravio da sasluša pretstavnike stanovništva, koji su ne časeći časa pristupili poslu. Gradski je mer prvi pročitao svoj govor.

Sudac je pažljivo saslušao riječi prepune čuvstva i sklonosti; spočetka nikako nije mogao da razumije o čemu se zapravo radi, ali sadržaj govora vrlo mu se svidio. Sudac je bio uman, lukav i samoljubiv. Pojmio je da se nesporazumak svraća u njegovu korist, da se pripravlja svečanost neka, kojoj je on nedužnim krivcem. Čuo je da ga odvraćaju neka ne leti balonom u Evropu i odlučio je da ne će odmah pristati.

— Neka me najprije malacko mole, ako je tako! — odlučio je u sebi sudac i odgovorio je sabranome mnoštvu govorom, koji je najviše od sviju pogodio Vilija.

— Hvala vam, građani, za dokaze sućuti što ste ih netom izrekli, ali ja moram da letim. Već odavna gorim od želje da pođem na malu zračnu šetnju i nadam se da ću se za tjedan dana vratiti, samo ako...

Glas se sučev prekinuo. U njega je to izašlo vrlo prirodno. Možda je sam povjeravao u istinitost opasnoga svoga poduzeća.

Ali gradski mer nije popustio. Pomagao mu je načelnik pošte i ravnatelj knjižnice. Svi su oni govorili dugo i uvjerljivo. Opći se uzdah olakšanja izvio iz prsiju svakoga građanina, kad je sudac otirući rupcem suze napokon rekao:

— Dobro. Hvala vam! Ja ostajem!

Isti se čas našao u naručaju merovu te je stao da prelazi iz ruku u ruke poput neudušivoga predmeta. Svi ga cjelivali, gnjeli i okretali na sve strane.

— On ostaje! Ostaje! Ne će odletjeti!

Na večer su priredili svečani ophod gradom sa glazbom i lampionima.

Samo se Vili nije veselio. Bio je razočaran. Osjećao je kao da su ga okrali. Sudac je njemu ukrao temu za bajoslovnu pripovijest.

Kompozitor Igor Stravinskij.

Dugo poslije toga još je potrajala Vilijeva zlovolja. Nešto se malo slegla istom onda, kad je stao da se bavi dresiranjem različitih životinja. Ne može se reći da mu je taj posao osobito polazio za rukom. Svakako mu nije uspjelo da nauči žabu da jede orahe kao što se i veliki štakor što ga je negdje smogao tvrdoglavo nećkao da čisti zube malom četkicom, što ju je kupio naročito u tu svrhu. Tada se Vili primio kokoši. Mati Vilijeva, gospođa Grems, imala ih je čitav tucet, grade je bilo dosta, ali kokoši su potpuno opravdale slavu što se o njima širi, da su naime neumne i nedotupave ptice. Vili si je zamislio da će ih naučiti brojiti i otkidati kljunom kakav god mali broj označen znamenkom na kartici od ljepenke. Kokoši se odlučno otimale tome umnom poslu

---

* Načelnik grada.

i bježale od Vilija u divljoj stravi čim su ga samo opazile na dvorištu. Vili je vrlo uporno išao za tim da postigne svrhu za kojom je nastojao, ali se namjerio na protivštinu nedotupavih ptica, koje su na kraju krajeva odnemarile rodni kokošinjac i stale da noćivaju gdjegod na krovu, na drvu ili uopće na mjestima više ili manje nepristupačnima. Da su imale bolja krila bez sumnje bi bile odletjele na nenastavani koji otok, ali, jao, priroda je preškrto odmjerila sposobnosti njihove.

Mati Vilijeva — gospođa Grems — nikako nije mogla da otkrije istinski uzrok s kojega su podivljale njene domaće ptice, pošto ništa nije znala o pokusima svoga sina. Ona se u povodu toga štaviše posavjetovala koje s kime te se napokon obratila na ljekarnika kao na čovjeka koji zaslužuje u nedokučivim stvarima najviše povjerenja. Ljekarnik je gospođu Grems saslušao vrlo pažljivo, govorio je nešto o atavizmu i preporučio joj napokon patentovanu miksturu.

— Evo, izvolite! Pokušajte ovo sredstvo. Propisuju ga najbolji liječnici Filadelfije i Vašingtona. Stoji četrdesetipet penija.

— A kako ću ja kokošima davati miksturu? — upitala je ne posve neopravdano gospođa Grems. — Ta one ne će htjeti da piju tu gadariju!

— Ova je mikstura za vas, a ne za kokoši — reče ljekarnik.

— A što će biti s kokošima? — snebivala se gospođa Grems.

— A što ću im ja? Nijesam ja Bog — odvrati strogo ljekarnik.

Gospođa Grems vratila se kući i tri je dana pila kupljenu miksturu. Bila je gorka, odvratna i nije ništa pomogla. Kokoši se nijesu dale pripitomiti, već su naprotiv stale da izvode potpuno neobične vragolije.

Jednom je gospođa Grems sjedeći na dvorištu u sjeni velikoga drva krpala čarape Vilijeve, kad li je iznenada nešto bolno pogodilo u samo tjeme na glavi. Odmah zatim nešto je ljepivo i tekuće oblijepilo lice bijedne žene. Pokazalo se da je predmet koji je udario gospođu Grems kokošje jaje i to potpuno svježe. S gornjih se grana drva razlijegalo radosno kokodakanje. Kokoš, koja je snijela jaje na glavu gospodarice svoje, osjećala je potpunu svoju sigurnost od kazne te je ciničkí obavješćivala svijet o zlodjelu svome.

Od toga je vremena ne samo jaje nego i drugo nešto znalo počešće da pada na glave članova porodice Grems. Domaćica je odlučila da zapriječi dalji nered i da se, kad uništi podivljale kokoši, opskrbi novima. Ali da se zatru ptice, što se povratile pradavnom načinu života iz mržnje spram znamenki i brojeva — to nije bila laka stvar. Gospođa Grems dosjetila se i napisala je pismo predsjedniku lovačkoga kluba. Razloživši sadržaj stvari predložila je članovima kluba da prirede kod nje na dvorištu neveliki lov. Klub je odavna sjedio bez posla. Okolica Novoga Reimsa nije obilovala divljači, te se zato društvo prijatelja okrutne razonode pojavilo u potpunome sastavu na dvorištu gospođe Grems, koje je smjesta bilo nalik ratnome bivuaku — toliko se na njemu pokazalo ljudi oboružanih od glave do pete, i odjevenih u šaroliko lovačko odijelo. Bilo je mnogo pucnjave i puščanoga dima. Lovci se zagrijali te se, poubijavši zlosretne kokoši, spremali da navale na kravu gospođe Grems. Ali gospođa je Grems prosvjedovala protiv toga. Nije se štaviše dala predobiti ni dvostrukom cijenom što su je nuđali za mirnu i nedužnu živinu. Lovački klub odmah je tamo, na dvorištu, priredio gozbu. Zapalili su vatre i spekli lakoumne kokoši. Do kasne su noći jeli i pili i pjevali lovačku himnu. Kao zaključak dali su se fotografirati kod magnezijeva svijetla. Te su fotografije naskoro krasile glavnu dvoranu lovačkoga kluba.

Vili je poslije toga zapao u melankoliju. Bilo mu je žao kokoši. Držao je sebe krivcem prerane njihove pogibije. Od toga je doba prošlo već prilično mnogo vremena i danas je evo Vili namislio da se otpravi u špilju što ju je on otkrio i da ondje napiše zamišljenu pjesmu.

Viliju se međutim nije nimalo sviđalo da se u špilju moralo dolaziti tako složenim putem. Svlačiti se, skrivati odijelo, roniti, prevaliti opasni put pod vodom i slično. Posjetivši nekoliko puta svoj »kabinet«, kako je Vili nazivao špilju, dječak je odlučio da će pokušati da prodre onamo kroz duplo stare ive spustivši se po ljestvicama od užeta. Taj je naum sjajno uspio. Duplo je stajalo dosta visoko nad zemljom. Trebalo ga je proširiti i očistiti drvo iznutra od prosahle srži da se dobije cijev zgodna za spuštanje. Dječaci su taj posao vršili čuvajući najstrožu tajnu, jer i Pek i Bob sudjelovali su kod svega toga. Narednoga dana sve je bilo gotovo te posjet špilje nije više bio nimalo tegoban. Samo su ljestvice od užeta morali da izmjene čvrstim užetom s debelim uzlovima umjesto prečkica. U prvi se mah kod spuštanja pokazala mala neprijatnost. Cijev se pružala upravo nad sredinom jezerca u špilji. Ali i to su znali da svladaju. Onako obješeni nad vodom dječaci su zamahnuli sobom te su dospjeli nogama na obalu. Špilja je mogla da služi divnim utočištem koje je kao naročitu prednost imalo za svaki slučaj još podvodni izlaz. Pek je dopremio ovamo mali svoj sandučić što ga je ponovno nazivao sefom*, ukazujući time na dragocjenost sadržine njegove.

— Ti se, Vili, dok pišeš, možeš njime da poslužiš kao stolom, — rekao je Pek prijatelju svome. I, doista, na sanduku se moglo vrlo udobno pisati.

GLAVA DESETA

iz koje se jasno vidi da Riđi Džoni nije zvijer, a tetka Gops da je dobra žena.

Vili se za rad štaviše donekle udobno namjestio. Zapalio je ponesenu svijeću, raširio papir na sanduku te je dubokoumno stao da grize okrajak olovke.

O čemu da piše? Možda nešto lirsko. Štogod u melankolijskom raspoloženju na pozadini umiranja jesenje prirode.

»Krošnje već navlače zlaćani grimiz« . . .

počeo je Vili te se, napisavši prvi stih, zamislio.

— Kako to ono u pjesnika izlazi u sroku? — mislio je Vili. — Vrlo teško! Nu — »grimiz«. A dalje što? »Ribiz«. Ali što će tu ribiz? Lijep je srok: »Tigris«, ali opet k njemu ne možeš ništa da izmisliš. Da pokušam, pa da napišem bez sroka?

Vili zabrinuto protare čelo. Tišina u špilji stala da ga tišti. Sjedjeti mu je bilo neudobno. Dječak je nekoliko puta pročitao redak, što ga je napisao:

»Krošnje već navlače zlaćani grimiz« . . .

Vili je narisao drvo. Ispod drva životinju neku — pola zeca, pola magarca. Još se tu sa strane dizala raž silno dugačka nosa i mala kućica sa zastavom, zataknutom na krovu.

———

* Sef je ormar za spremanje novaca i dragocjenosti, siguran od provala i požara.

Vili se usrdno predao risanju i sav se zaveo zamišljajući najrazličitije predmete. Nadahnuće i raspoloženje za rad očito su našli izlaza u tome zanimanju. Vrijeme je prolazilo. Svijeća je dogorjela do polovice. Kad je Vili došao u špilju, već se približavala večer. Sada se gore spustio potpuni mrak. Barem kroz trubu nije više prodiralo ništa svijetla i samo je titrao plamen svijeće, bacajući na površinu jezerca crveni odraz.

Najednom Vili začuje povrh glave neke glasove. Gore je netko došao do drva te je stao.

— Evo, Pepi, sada možemo prekrasno da se porazgovorimo! Jamčim ti da nas ovdje nitko ne će čuti...

— Da! Vrlo udobno mjesto. Ali ja ipak sva dršćem od straha. Jesi li ti siguran, da ovdje za nas nema nikakove pogibli?

— Pa dakako, Pepi! Sjedni da se sporazumimo!

Vili je zamro. Prve riječi, što ih je čuo, odmah su probudile radoznalost njegovu.

— To je Pepi i Riđi Džoni. Što će oni ovdje? I o čemu se to oni spremaju da razgovaraju kad hoće da budu tako oprezni? — pomisli dječak i napregne sluh.

— Ja predlažem, Pepi, da svršimo sve odlučno i brzo!

— To je tvoja stvar, Džoni. Ti si zamislio, ti i izvrši!

— Mi smo oboje zamislili, Pepi! Čuješ li? Oboje smo zamislili! — začula se prijetnja iz riječi Džonijevih. I on i ona bili su ponešto pripiti. To se razabiralo i iz načina govora njihova i po kletvama, što im se od vremena do vremena otkidale iz usta. Glas je Džonijev bio još oporiji nego inače te je hripio pijanim hropotom. Bratić tetke Gops stao je da kašlje i dugo nije mogao da nastavi razgovor.

— A ja sam se, čini se, prehladio! — promelje on. — Ne razumijem, kako se to moglo da dogodi?

— Pa sjećas se, ti si se u mene napio vruće kave te si htio odmah da izađeš na ulicu. Evo onda si se dakle i nahladio.

— Samo sam htio, a nijesam pošao. Gluposti blebećeš, Pepi...

— Pa svejedno. Nemoj ti da me mučiš. Govori brzo što hoćeš da učiniš?

— Vrlo jednostavnu stvar; da se do kraja riješim Boba...

— Tiše, ti! Zašto govoriš tako glasno? Ah, Gospode, kako je strašno! Znaš, Džoni, radije da se okanimo te misli. Svejedno takav novac ne donese dobra.

— Što se mene tiče, ja ću svojom polovicom znati da se okoristim...

— Kako polovicom? O, ti ništarijo! Nije tome dugo da si govorio neka te ja ne zaboravim kad dobijem novac, a sada tražiš cijelu polovicu?

— Da — polovicu. I reci hvala, da ne tražim tri četvrtine.

— O, nesretne li mene! Komu sam je pala u šake! Kome? Ali još nije prekasno. Ništa ti ne ćeš učiniti Bobu. Ni jedna jedincata vlas ne će posti s glave bijednome dječaku. Čuješ li: ni jedna jedina!

Nastao je muk, za kojega je Vili sjedio dolje u špilji potresen svime onim, što je netom čuo. Evo, takova opasnost prijeti dakle Bobu, prijatelju njegovu. U špilji je bio mrak. Dječak je naime kod prvih riječi odozgor utrnuo plamen, da ne bi slučajni koji odraz svijetla odao njegovo skrovište.

— Džoni! — začuje se umilni glas tetke Gops. — Uzmi manje. Ne traži polovine. Ti znaš da mi treba novac za veliku trgovinu...

— Prestanimo da govorimo o tome, Pepi. Ja ću uzeti polovicu, kako sam rekao. Inače ćeš imati sa mnom posla...

— Pa dobro! S tobom se drugačije ne može. Samo nemoj da mučiš bijednoga Boba. Pobrini se da to udesiš bez suvišnih muka.

— Pa svakako, Pepi! Ta nijesam ja valjda zvijer!

— Tako — tako, Džoni! Inače nikada ne ćemo izmoliti oproštenja za naš grijeh...

Riđi Džoni iznova je gluho zakašljao.

— A gdje sam se ja tako prehladio? — zahripi on jedva odahnuvši.

— Pa govorim ja tebi, Džoni. Ti si se u mene napio vruće kave pa si htio poslije toga da pođeš na ulicu...

— T-fu, prisjela ti! Ta samo sam htio, a nijesam pošao. Zar ti toga ne razumiješ?

Ne gledajući na jezovito čuvstvo što ga je proživljavao Vili slušajući riječi zlikovaca gotovo je prasnuo u smijeh poradi riječi tetke Gops i Džonijeve iskrene ljutitosti.

— Doista! Šta je nedotupava i glupa ta ženska! — pomisli Vili.

— A kada ćemo sve da učinimo? — počela je tetka Gops iznova da govori.

— Još noćas. Doći ću u dvanaest sati. Zamislio sam već i način. Ali još ne ću ništa da rečem. Svakako će taj deran do jutra da iščezne tako dobro, da mu nitko nikada ne će ući u trag...

— Pazi, Džoni, nemoj da ga mučiš uzalud!

— Već sam ti rekao, Pepi, da ja nijesam kakova god zvijer. Rekoh pa dosta!

— Dakle u dvanaest sati?

— Da, u dvanaest!

— Ali imaj na umu, da Bob spava lakim snom. Budi na oprezu! Pobrini se da učiniš sve bez buke. Inače smo propali.

— Ti mi se smiješ, Pepi? Ta on ne će moći ni da zijevne. Uopće bi se teško našao takav momak, s kojim ne bih svršio za jedan časak...

— Da, Džoni! Jak si ti kao bik. A kakove su u tebe ruke! Strašno je na njih i pogledati!

— Ja se svojih ruku ne stidim. One su u mene doista poput željeznih motaka. Jučer sam ja u »kolijevci k dobroj mamici« svinuo debeli žarač pa su mi zato platili litricu!

Riđi Džoni nije slagao. Doista se on odlikovao neobičnom snagom, bio je na glasu bokser i samo su ga pijančevanje i lijenost priječili da iskoristi bogati prirodni dar.

— Pa hajdemo onda, Pepi! Vrijeme je. Samo ne treba da idemo zajedno, da ne bude nikakova razloga za sumnju. Nema li ih dosta s kojima se možemo da sastanemo?

— A ako je tkogod prisluškivao? — progovori tetka Gops. — O, kako je strašno, Džoni! Ali to si sve ti, a ne ja! Ja sam vrlo dobra žena i — vjeruješ li mi — meni je žao Boba. Ali ništa. Zapisat ću ga ja u svoj molitvenik i molit ću mu se za pokoj duše.

— Tako valja, Pepi! — reče Džon nasmiješen. — Dakako, čovjeku je ugodnije, ako se mole za zdravlje njegovo, a ne za pokoj duši, ali molitva poslu ne smeta.

Riđi je Džoni udario u smijeh. Vili je prestravljen slušao divlji smijeh zločinčev i kad su gore umukli glasovi, jedva je mogao da dođe k sebi od svega onoga, čemu je bio nehotičnim svjedokom.

— Bob! Bijedni, veseli Bob! Ja moram da te spasem pa ma što se dogodilo. Ali gdje ću ga naći da ga upozorim? Gdje? Sad je već kasno. Možda je već legao da spava... A u dvanaest sati zločin se treba da izvrši. Što da uradim? Gospode, pomozi mi!

Vili je napipao u sumraku kraj užeta te se stao hvatati za uzlove i dizati se oprezno do izlaza dupla što je služilo kao izlaz iz špilje. Dječak se nadnio nad otvor. Na nebu su gorjele prve zvijezde i započinjala je noć. Naokolo nije bilo ni duše. Vili je skočio s drva i brzima se koracima uputio u grad.

GLAVA JEDANAESTA

o misteru Deviju i o tome, kako dim i plamen ne moraju da budu znacima požara.

Mister Devi, vojvoda dobrovoljačkoga vatrogasnog društva, te je večeri već dugo sjedio. Svome se zvanju predavao sav i ljubio ga svom dušom svojom. Njegova je radna soba bila urešena sjajnim znacima vatrogasnoga zvanja. Bilo je tu šljemova različitih oblika, modela strojeva kojima se crpe voda, izbora kablova, sjekira, buktinja, ljestava na slaganje. Sve ovo smješteno po pretincima, stolcima i ormarima, izvodilo je jak dojam na gledaoca i činilo je te je radna soba mistera Devija bila nalik na muzej.

Sam mister Devi bio je visok, dobrodušan čovjek, odlučna i nagla značaja. On kao mlad čovjek nije imao sreće s vojničkim zvanjem te je izabrao vatrogasnu karijeru, jer da se najbolje slaže s njegovom prirodom.

— Posao vatrogasaca posao je vojnički. Kod požara možete da nađete sve elemente bojnoga sudara — govorio je mister Devi. — Sve elemente! Postanak ognja — to je napadaj neprijatelja na neočekivanoj tački. Zatim uzbuna, zatim ujedinjenje sviju sila na opasnome mjestu fronta. Najvažnija je stvar da protivnik ne probije naših redova. Ako se neprijatelj učvrstio i prijeti da proširi svoj uspjeh mi se utječemo artilerijskoj paljbi s vodom. Na to se pješaštvo naše sa sjekirama i kablovima baca na juriš. Nastaje vruća borba na život i na smrt. Lamanje i zalijevanje, to su ona velika dva principa što ih ne smije da zaboravi ni jedan vatrogasac koji razumije svoj posao. Mi stavljamo život na kocku kao u ratu, jer neprijatelj je lukav i podmukao. On u nas gađa glavnjama, obasiplje nas čitavom kišom iskara i žeravice; on nas guši otrovnim plinovima i strovaljuje na nas prštave zidine, užarene krovove i tuču vrućega pepela. Ali mi ne popuštamo. Lomimo i zalijevamo. Zalijevamo i lomimo. Konji hržu. Oganj zavija. Trubljač predaje trubom signale i zapovjedi vojvodine. Užas kaos, stihija i pred nama zadaća: da pobijedimo po što po to! Zar nije to rat? Zar nije sudar? Zato i nose vatrogasci svega svijeta vojničku odoru, zato i stupaju tako ponosno za vrijeme ophoda, sjajući u mjedi šljemova i kaciga, ponosni na stegu svoju, neustrašivost i požrtvovnost.

Kad je mister Devi sve ovo govorio oči su mu sijevale ognjem najneustrašivije ratobornosti. Dobrovoljačko vatrogasno društvo Novoga Reimsa izabralo ga je svojim vojvodom i boljega izbora nije moglo da bude. Ako se moglo uopće išto prigovoriti misteru Deviju moglo se prigovoriti prevelikoj spremnosti i brzini u svima pitanjima što su se ticala vatrogasnoga posla. Nedavno se dogodila neprilika koja je u gradu izašla na veliki glas.

Jednom se misteru Deviju javio neki izumilac i zamolio ga da mu pomogne da raširi automatski vatrogasni stroj, što ga je on izumio.

— Što? Ponovite što ste to rekli! — grozno je zaviknuo mister Devi.

— Ja sam izumio automatski vatrogasni stroj i molim za vašu pomoć — promrmlja zabezeknuti izumilac.

— Pomoć? Ah, vi! Ta razumijete li vi što molite? Kako ste smjeli da se obratite na me takovom podlošću?

— Zašto podlošću? Ne razumijem ništa, mister Devi... smeo se do kraja izumilac.

— A, dakle vi ne razumijete! — zaurliče razbješnjeli vojvoda vatrogasaca. — Dobro, onda ću ja da vam razjasnim...

Mister Devi zgrabi izumioca za šiju i posadi ga u naslonjač.

— Što to radite! Vi ste šenuli pameću! Pustite me! — zaviče uprepašteni izumilac.

— Pa dobro, oprostite! Najprije ću da vam rastumačim zašto nijeste smjeli da se obratite na me blatnim vašim predlogom. Mir! Sjedite! — zaviče mister Devi, kad je izumilac pokušao da se spasi bijegom — izvolite slušati: zar ste vi mogli da pomislite da se sloboda, odvažnost, um i požrtvovnost čovječja može da nadomjesti kakovom god šugavom bocom, koju možete da ostavite gdjegod za vratima? A? Jeste li mogli to da pomislite? To znači da ste vi sve nas, smjele, iskrene, gotove, da žrtvujemo život za bližnje svoje, strpali u prokletu vašu boću? A? A gdje je heroizam? A gdje romantika? Gdje bljesak kaciga, zov trublje i pobjednički usklici neustrašivih? Gdje su? U boci? Govori huljo, u boci?! Napolje odavle smjesta. Izmetino, tunožderu! Napolje!

Mister Devi skine izumioca odlučnim zamahom s naslonjača. Na sreću se stvar svršila bez osakaćenja. Poslije toga vojvoda se dobrovoljačkoga vatrogasnoga društva dugo nije mogao da smiri. Pio je vodu velikim gutljajima i govorio je ženi:

— Ja imam pravo. Ja sam pristaša klasičnoga smjera vatrogasnoga zvanja i svaka me modernistička dosjetka dovodi do bjesnila...

Takav je bio mister Devi, koji je u taj mah sjedio kod kuće u svojoj sobi i pisao referat o temi: »Bi li Nero mogao da zapali Rim, da je u Rimljana bilo dobrovoljačkoga vatrogasnog društva«.

Uvjerljivi se reci nizali jedan za drugim i pokrivali papir. Svjetiljka je prijatno gorjela ispod zelenoga zaslona, sat je kucao, kad li najednom kroz otvoreni prozor dopru zvuci zvona što je udaralo na uzbunu zaglušeno daljinom.

Mister Devi nije povjeravao ušima svojima i stao je da sluša. Da. Doista. Nije moglo da bude nikakove sumnje: požar! Na licu mistera Devija razlio se ushit. Oči je razrogačio širom, usne se raspuznule u široki djetinji smiješak. On se na čas ukočio, nepomičan i kao začaran, ali to je potrajalo samo čas. Vojvoda dobrovoljačkog vatrogasnog društva skočio je, prevalio stolac, na kojemu je sjedio i pohrlio je po svoju »ratnu« opremu. Za jedan je trenutak mister Devi navukao kožnate hlače i kaput.

Sjajna kaciga kao da mu je sama sletjela na glavu. Već je bio na pragu svoje sobe, kad se trgnuo unatrag začuvši telefonsko zvonce:

— Čujem! Halo! Ja sam! Gdje — gdje? Kuća misis Gops? A! Nu, nu! Skupite se brzo!

Sat je pokazivao jedanaest sati manje pet minuta. Vatrogasno je zvono zvonilo dalje. Bilo je obješeno na trgu, na visoku stupu. Uže što mu je bilo privezano za bat spuštalo se dolje i svaki je građanin, ako je opazio požar, mogao smjesta da digne uzbunu.

Grad se probudio. Poluodjeveni ljudi stali da bježe ulicama.

— Gdje gori?

— U tetke Gops!

— Ali kako to da se ne vidi žar?

— Počekajte, molim vas! Još se nije razgorjelo!

Sve se više i više svijeta strčalo sa sviju strana. Sabiralište dobrovoljačkog vatrogasnog drštva bilo je u nevelikome skladištu također na trgu. Nekoliko časaka iza početka uzbune već su vatrogasci hitjeli na mjesto

Maske iz baleta »Petruška«: Vozar i Petruška.

stihijske nesreće. Većina ih je naprosto bježala, a manjina je napredovala na dvokolicama. Za njima je, nimalo ne zaostajući, sa zapregom od četiri konja, vatrogasni stroj jurio grmeći i tutnjeći. Građani su ponosno promatrali prekrasnu sliku vatrogasaca koji su pratili stroj. Plamsale su buktinje, bljeskale kacige. Ječila je truba. Mister Devi stajao je na kolima u svojoj svojoj veličini i bio je nalik na Aleksandra Makedonskoga na bojnim bio je nalik na Aleksandra Makedonskoga na bojnim kolima. Silno je mnoštvo građana navrvjelo u malu ulicu u kojoj je stajala kuća misis Gops. Nigdje nije bilo ni dima ni ognja. Kuća je stajala što je mirnije mogla. Građani nijesu znali što da započnu. Očito se dogodio kakav nesporazumak.

— Treba probuditi tetku Gops! Ta ona, gle, spava, nesretnica!

— A zašto nesretnica?

— Zato jer može da izgori!

— Ali kad nigdje ne gori!

— Da ne gori, ne bi bilo uzbune ...

— Ali vi ipak ne vidite ognja?

— Pa što onda? Ni vi ne vidite!

Tko zna kako bi svršio ovaj razgovor i njemu slični da se nije razlegnuo gromoviti glas mistera Devija:

— Lomite! Sjekire naprijed. Priredite motke! Crpite vodu!

Dobrovoljački vatrogasci radosno su i uzbuđeno jurnuli protiv tihe i nezaštićene kuće tetke Gops.

Prije svega zazvonjela su stakla i tisućama se krhotina rasula po pločniku. U unutrašnjosti kuće razlegnuo se prodirni vrisak.

To je vikala tetka Gops. Ona nije imala ni najmanjega pojma o tome što se to događa. S užasom je i trepetom čekala dolazak Riđega Džonija i bila je lagacko zadrijemala. Probudivši se od buke mnoštva pred prozorima njezinim ona si je zamišljala da je zločin već izvršen te mora da su ga otkrili. Zabila se u kut sobe, očekujući svaki čas da će je zgrabiti i povesti u tamnicu.

— O, zašto sam se ja nesretnica svezala s ništarijom Džonijem! Sve je to njegovo. Moga tu ništa nema. Ja sam Boba štaviše ljubila i nikada mu nijesam poželjela zla. Na sudu ću ja da otkrijem čistu istinu...

U taj su čas zazvonila stakla pod zajedničkim udarcima požrtvovnih dobrovoljaca. Tetka Gops prodirno je vrisnula.

— Čujete li kako viče? U pomoć, brže. Ona će ili da izgori ili da se uguši — bučilo je uzbuđeno mnoštvo.

— Crpite! Zalijevajte! Naravnajte struju protiv prozora! — vikao je mister Devi, uspinjući se po ljestvama na krov.

Tetka Gops, slušajući uzvike, tresak od rušenja kuće, zveket stakla i zaglušno zviždanje vatrogasaca, do kraja se uvjerila da su otkrili zločin.

— Oni me hoće da podvrgnu kazni po zakonu linča. Što da radim? Kako da se spasem? Aha! Ja ću im reći svu istinu o Riđemu Džoniju. Neka mu, ništarija! Neka mu — sve po zasluzi! Po zasluzi!

Tetka Gops bacila se spram prozora te je zaviknula isprekidanim glasom:

— Ni-je-sam to ja! To je — Džoni!

U isti ju je taj mah silna struja vode iz spretno namještene vatrogasne cijevi pogodila ravno u lice i samo što je nije prevalila i smočila do posljednje niti.

— Hura! — razlegnuo se pobjednički usklik vatrogasaca. — Sada ne će više moći da izgori! Ovamo, tetice Gops! Ovamo!

Ali tetica Gops ništa nije vidjela ni čula, oglušena i oslijepljena silnom strujom. Mnoštvo se ruku ispružilo spram prozora i ona se gotovo posve bešćutno srušila u naručje junačkoga nekog dobrovoljca.

— Nijesam to ja! To je Džoni! — još je jednom prošaptala te je onda izgubila svijest.

— Što to ona govori? — začuli se radoznali glasovi.

— Smela se od straha pa misli da je ona Riđi Džoni. Bratić njezin...

— To je čudno! Ali zašto nema ni ognja, ni dima, uopće požara?

— Vrlo jednostavno. Mister Devi nije dopustio. Hura misteru Deviju!

— Hura! — pridruže se oduševljeno svi naokolo.

— Prijatelji! Mi samo vršimo svoju dužnost! — odgovorio je skromno ali dostojanstveno mister Devi. Danas je bio sretan. Uspjelo je bilo da se kukom što ju je on izumio otkine čitav ugao kuće tetice Gops.

Kod prvih uzrujanih glasova pod prozorima, Bob se probudio i pošto je vrlo ljubio sve moguće doživljaje za čas je bio na ulici. Učinivši nekoliko koraka usred mnoštva strkne se s Vilijem.

— Hvala Bogu, Bob, nijesam zakasnio! — reče Vili uzbuđeno.

— A što se dogodilo? — upita začuđeno Bob.

— Otidimo brzo odavle i ja ću ti sve da objasnim...

Prijatelji su brzim koracima pošli ulicom sastajući hrpe građana, koji su bježali spram požara.

— A gdje to gori?

— U vas gori! — odgovori Vili začuđenomu Bobu.

— To jest, kako u nas?

— Pa tako! Gori kuća tetice Gops.

— Ni spomena! U nas je sve u redu i tetka spava kao zaklana...

— Ne bih ja rekao! — reče tajanstveno Vili.

— Onda ja prosto ništa ne razumijem!

— Odmah ćeš sve da razumiješ!

Prijatelji su stigli do praznoga gradilišta, mimo kojega je vodio put do rijeke. Ovdje se grad već svršavao.

— Sjednimo i porazgovorimo se — reče Vili.

Dječaci sjeli. Bila je zvjezdana, topla noć. Tišinu je narušavala samo daleka huka uzbuđenoga grada.

— Vili, što se dogodilo? Pričaj, molim te. Ti se držiš užasno tajanstveno. Da ne izmišljaš opet istom štogod?

— Da. Ja bih vrlo željeo da je sve što znam ništa drugo nego fantazija...

— Pa govori onda brže. Kakova je to u tebe gadna navika da natežeš i raspaljuješ radoznalost...

— Slušaj, Bob! Govorim ti tako ozbiljno, kao na ispovijedi. Da mi nije došla sretna misao da upriličim lažnu uzbunu i da uskomešam sav grad — tebe više ne bi bilo među živima...

Vili je Bobu potanko ispričao prisluškivani razgovor tetke Gops i Riđega Džonija. Prva misao Vilijeva bila je da otrči do šerifa* i da ga zamoli neka se umiješa u taj posao. Ali Vili se bojao da s jedne strane riječi njegove ne će ocijeniti ozbiljno, a s druge ako Riđi Džoni dozna za sve to, onda će se taj zlikovac pobrinuti da mu se osveti. Prolazeći mimo vatrogasnoga zvona Viliju sine neočekivano sjajna zamisao. Odlučio je da će dignuti uzbunu, reći da gori kuća tetke Gops, okoristiti se metežem i zapriječivši naum otkriti sve Bobu. Hvala odlučnosti dobrovoljačkoga vatrogasnog društva i vode njegova mistera Devija, ta je zamisao sretno uspjela. Posljedica je njena bila da je nastradala tetka Gops. Kuću su njenu tako razorili i zalili vodom, da se više nije moglo noćiti u njoj te se nesretnica morala da sklone u susjeda.

— Znaš li, Bob, ti nipošto ne smiješ da izlaziš pred oči tetki Gops i Riđemu Džoniju. Tvoji novci ne daju im mira i oni će bez sumnje željeti da se njima okoriste. A to znači da ti više ne možeš mirno da spavaš. Riđi Džoni ne će ti dati mira....

— Ali što da radim?

— Za sada ti preporučam da se sakriješ u špilji. Sutra ću ti donijeti jela, pa ćemo pozvati Peka i održati vijeće. Uvjeren sam da ćemo nešto izmisliti. Ta ako ćemo po istini mi sva trojica nijesmo glupi momci... Nije li tako, Bob?

Bob nije bio tako skroman te se ne bi bio složio s posljednjom opaskom Vilijevom. Prijatelji se oproste. Bob se uputio k špilji, Vili kući. Prolazeći mimo kuće tetke Gops Vili se gotovo malo smeo, videći ruševine što ih je prouzrokovao požar — ta njegova zamisao.

— Ej, vidi ti mistera Devija! Pobrinuo se starac. Bilo kako bilo, meni tetke Gops nije žao. Možda će ona u svemu ovome da vidi prst Božji. Tim bolje. Neka se moli i kaje. Duši njezinoj ni molitva ni kajanje ne će naškoditi...

Filozofujući ovako Vili je stigao kući, a Bob se za to vrijeme ježio na hladnome pijesku u vlažnoj špilji i sve nije mogao da vjeruje da ono što se s njime dogodilo nije san nego java.

— Kako li je zla ta tetka Gops! Kako je zao Riđi Džoni! O, samo da mi se dočekati punoljetnosti — ja bih podijelio novac svoj između njih i ne bih zadržao za se ni dolara. O, Bože moj, Bože! Jeli moguće da ja nikada ne ću ugledati oca! Jeli moguće da je on poginuo i da se mi nikada više ne ćemo sastati?

Te se noći Bob pomalo naplakao, ali dašto da nikome toga nije rekao.

---

* Načelnik policije.

GLAVA DVANAESTA

u kojoj se prosvjetljuje duša tetke Gops, stvaraju se važne odluke i još se jednom utvrđuju neke crte u značaju Pekovu.

Narednoga jutra nije se ni govorilo o drugome nego o požaru. Govorili su o požaru veličanstvenome, o požaru razmjerno velikome i o malome požaru. Netko je promucao na trgu da požara uopće nije bilo, da je svu jučeranju uzbunu zamislio hotimice mister Devi, koji davno sjedi bez posla te je htio da prokuša djelovanje nove svoje motke. Treba li da se reče, kako su toga skeptika odbili dosta odlučno, te je on, susrećući sveopći prijezir morao da pođe kući, gdje ga je čekala žena koja mu također nije htjela da dopusti nikakove slobode misli.

Ovo se jutro odlikovalo sveopćom živahnošću.

Dobrovoljac — vatrogasac kojemu se jučer tetka Gops svalila na ruke obilazio je građane i sabirao potpise svjedoka. Htio je po što po to da dobije kolajnu za spašenje života.

Svjedoke je naći bilo teško, ali od prvih se koraka razdvojile dvije skupine građana. Jedni su davali potpise — zato jer su uvijek i svakome htjeli dobro; drugi potpise davali nijesu — zato što su bili zavidni. Ti su zavidnici govorili.

— Što će njemu kolajna? Misis Gops sama je skočila kroz prozor, što je samo metar visoko nad zemljom. Tako će se uskoro tramvajskome kondukteru prohtjeti da dobije kolajnu zato što je pomogao kakovome starcu da izađe iz kola. Nama se uopće čini da je sva ta pripovijest o požaru vrlo sumnjiva, a da je mister Devi lopov o tome uopće ne može da bude nikakove sumnje.

Dobrovoljni je vatrogasac međutim brižljivo radio i naskoro se arak, na kojemu je bila prikazana bit događaja, pokrio potpisima koji su svjedočili da je:

»... doista vatrogasac Džek, stavljajući na kocku život svoj na svojima rukama kroz more zagušljiva plamena iznio tetku Gops. Ovakav čin zaslužuje zanimanje i pobudu za budućnost...«

Najposlije je za požar doznala tetka Gops. Kroz pola je noći na sva pitanja dobrih susjeda ponavljala poput papige jedno te isto:

— Nijesam to ja, to je — Džoni!...

Susjed, prostodušan starac, pokušao je da govori s njom o toj temi. On ju je taknuo palcem i rekao:

— To si baš ti, dragi Pepi. Upravo ti! I ja ne mogu da razumijem zašto bi ti nijekala činjenicu koju znade sav grad...

Tetka Gops skočila je kao da ju je što ujelo:

— Otkuda znaš, da sam to ja? Otkuda?

Udarila je u glasan plač te je stala da se tuži na sudbinu.

— Što da počnemo s njom? Što da joj rečemo da se utješi? — razmišljao je susjed i napokon je opet progovorio.

— Ne plači, Pepi. Požar je bio maljušan. Stvari su tvoje sve spašene ma da su, ako ćemo po istini, pošteno promokle. A što se tiče porušene kuće, ti ćeš dobiti osigurninu i sagradit ćeš novu...

— O kakovu ti požari govori?

Svi koji su je okružavali značajno su pogledali jedan drugoga. Žene su sućutno uzdahnule:

— Ona je sasvim šenula umom!

Starac je brzo mignuo ženi i prošaptao:

— Ne treba s njom da se govori o požaru. To nju uzbuđuje.

I iznova se obrati k tetki Gops:

— Umiri se! Ja sam se našalio. Prvo i prvo nije bilo nikakova požara, a drugo nije gorilo u tebe nego u trećih, a glavno je, hvala Bogu, da je uspjelo tebe iznijeti te si ni prsta opekla nijesi.

Toga ni tetka Gops nije mogla da podnese. Ona je u jedan tren istrčala iz stana starca susjeda, i požurila se svojoj kući. Ugledavši u svijetlu mjesečevu ruševine umjesto obitavališta svoga ona se zalila suzama; plakala je gorko poradi štete, a u isto je vrijeme osjećala da je najveći teret ipak spao s duše njezine. To znači da je požar osujetio da se izvrši zločin. To znači da je Bob živ. Gospod ju je spasio od grijeha, ako ju je i kaznio za zli naum. Hvala Bogu! Od toga dana ona više ne će pustiti da joj prekorači praga Riđi Džoni, koji je gotovo pogubio dušu njezinu. Ali gdje je onda Bob? Kuda ga je nestalo?

Sve do zore tetka Gops je prosjedjela pred razrušenom kućom svojom. Starica je za to vrijeme mnogo toga promislila i prve su je zrake sunca na istoku zatekle u iskrenoj i čistoj molitvi.

Iste su te zrake sastale Peka i Vilija na putu k rijeci. Dječaci su hitjeli k Bobu da ga nahrane i da održe zajedničko vijeće o tome što se dalje ima da učini. Pek je već saznao sve što se bilo dogodilo. Usprkos uravnoteženome i mirnome značaju svome on nije mogao da se suzdrži te je posadio luk od oduševljenja, kada mu je Vili pripovijedao priču o požaru.

Stigavši do stare ive prijatelji su oprezno istražili okolicu i kada su se uvjerili da nema nigdje nikoga blizu dali su dogovoreni znak zviždnuvši tri puta. Ispod zemlje začuli su gluhi zvižduk kao odgovor te su stali da se spuštaju u špilju.

Bob se požđrljivo bacio na jelo. Svu je noć proveo drščući i gladujući. Dječaci se pobrinuli za druga svoga. Donijeli su mu toliko jestiva da je njime Bob mogao da se opskrbi za čitav tjedan. Kuhanih jaja, sira, kobase, šunke, kruha — svega je bilo u izobilju.

— Dakle, što ćemo sada? — reče Pek kad je Bob već utažio svoj glad.

— Dragi moji! Ja sam već odlučio što moram da uradim. Ne znam samo kako ćete vi da mislite o onome što ću vama reći. Znate li tko je bio moj otac?

— Dakako da znamo! — odgovori Vili. — Tvoj je otac bio imućan fermer. Imao je prekrasnu fermu deset milja od Novoga Reimsa...

— Sasvim tačno — nastavi Bob. — Ali znate li vi kakovoga smo mi porijekla?

— Pa kakovoga?

— I otac moj, Marko Milošević, i mati moja djeca su daleke Dalmacije, male one i krasne zemlje, o kojoj ste toliko čitali za vrijeme velikoga rata. Otac je morao još kao mlad čovjek da bježi iz rodnoga grada, da se spase od okrutnih austrijskih vlasti, koje su ga okrivljavale poradi otačbeništva. On se doselio ovamo, u Ameriku, i zavolio je prekrasnu tu zemlju kao drugu domovinu. Ipak, kada je buknuo rat, u njemu se javio Slaven. Prodao je fermu, pobrinuo se za me velikom svotom novca i otputovao je u Evropu, ostavivši mene pod paskom tetke Gops, koja je meni toliko tetka koliko i djeda. Život moj kod anđela Pepi vi znate... Noćas sam mnogo razmišljao. Nema sumnje, meni prijeti velika pogibao. Ne osjećam se dosta jakim da se sam zaštitim od

Riđega Džonija. Još sam nažalost malen. Ima nešto što govori mome srcu da je otac moj živ. Hoću da pokušam ne bih li ga mogao naći. Zato ja moram što skorije da putujem u Evropu...

Posljednje riječi Bobove poput groma su ošinule prijatelje njegove.

— Što? ti hoćeš da putuješ u Evropu? Gle ti sretne zamisli. Ruku ovamo, Bob. Ja ću s tobom!... usklikne Vili, a oči mu plamtjele od zanosa.

— To je prekrasno! — nastavi Vili — mi ćemo prevaliti prekrasan put. Ja sam, da znaš, već davno pomislio da postanem krotiteljem životinja. U Evropi ću da potražim mistera Gula koji nam je prošle godine pokazivao čudesa sa svojima životinjama. Ja ću ga naći i postati ću njegovim učenikom. On je odputovao, neznam dali u Španjolsku ili u Švicarsku. To su trice. Ja ću ga naći! U Evropi je sve vrlo blizu jedno do drugoga...

Pek je čitavo vrijeme uporno šutio.

— A što ti, Pek, ništa ne govoriš. Ti valjda ideš s nama?

Pek se zabrinuto počesao po nosu i napokon je odgovorio.

— Zamisli vašoj ja ne mogu ništa da prigovorim. Put u Evropu i meni bi možda donio kakovu korist, ali mene sada to ne zanima. Mene zanima novčana strana. Otkuda ćete uzeti novac za takovo veliko poduzeće? Navikao sam da gledam zdravo na sve stvari i vidim da se bez sredstava ne može započeti takav posao...

Bob i Vili smeteno se pogledali. U suhima i promišljenim riječima Pekovim osjećali su oni okrutnu istinu.

— Ali što da počnemo? — upita Bob nesigurno.

— Što da učinimo? — ponovi Vili glasom punim razočaranja.

— Nu — nu! Vi ste, čini se, već posve klonuli duhom? Umirite se. Ja sam se domislio koje čemu. Pogledajmo sada što nam zapravo treba za put. Deset dana puta i mi stižemo u Nju-Jork. Za tih deset dana mi moramo da se opskrbimo živežem. Od kuće ne možemo mnogo da uzmemo. Najviše za prva dva — tri dana. Prema tome za ostale dane našega puta moramo da kupujemo jestiva. Ali novaca, je li, u vas nema?

— Ja imam dvanest penija... reče Bob.

— A ja šestnaest — uzdahne tužno Vili.

— Vas se ne bi moglo nazvati kapitalistima — reče Pek nasmješljivo i promislivši časak zateče prijatelje potpuno nevjerojatnim predlogom:

— Hoćete li da ja budem vašim bankirom? Otvorit ću vam kredit na određenu svotu. Vi ćete se obvezati da mi je uplatite za godinu dana. Vi ste drugovi moji i ja vas vrlo volim, ali novčana pitanja mi ćemo strogo odrediti. Vi ćete mi napisati obveznicu da mi isplaćujete dug ravno za godinu dana uz kamate od pet po sto. Razumije se samo sobom, da vas ja ne ću daviti i vi uvijek možete da računate s odgodom. Ako se s time slažete dat ću vam svakome po petnaest dolara.

Bob i Vili složno su udarili u smijeh gledajući veličanstveni pokret kojim je Pek popratio posljednje riječi. Međutim je predlog dakako primljen oduševljeno.

— Ali otkuda tebi toliko novaca, Pek? — upita Vili s očitim poštovanjem.

— U mene je glava pravoga novčara, — odvrati Pek — a osim toga ja sam štediša. Znam da čuvam novac, ali ga čuvam ne za to, da ga brojim po blagdanima kako to rade stare trgovkinje povrćem. O. ne! Meni novac treba za operacije, za posao, za riziko! Ja ljubim ne novac nego posao. Što je više novaca to je posao zanimljiviji, time je više mogućnosti. Svatko po svome ćeifu. Netko radi lopatom, netko iglom, a ja volim da radim dolarima...

— Ti ćeš svakako da budeš milijunašem! — usklikne oduševljeni Vili.

— Morganom ili Rokfelerom — doda Bob.

— Ja ću da budem Pekom Dorkinsom! — reče ponovno Pek i doda: — Dakle predlog se moj prima? Vrlo dobro. Onda treba da se pripravljamo za put. Naum je naš ozbiljan. Nikakovih praznih fantazija, nikakovoga besmislenoga maštanja. Teleće oduševljenje ostavit ćemo mališima. Naš put ide za stvarnim ciljevima, od kojih je najvažniji da pomognemo Bobu kako bi našao svoga oca — i mi ćemo to i učiniti... Ostalo mimogred. Ja ću se u Ameriku vratiti kao bogat čovjek, a Vili će naći mistera Gula i bit će krotiteljem. Šteta što Vili sada ne zna rijetki taj i zanimljivi obrt. On bi bez sumnje ukrotio tetku Gops i Riđega Džonija...

— A sada, što da radimo? — prekine Peka Bob.

— Već sam rekao da ćemo se prirediti za put. Ti lijepo sjedi u špilji. Ovdje ćemo da uredimo skladište svega onoga što će nam trebati na putovanju. Ja se vrlo bojim da će tebe tražiti Riđi Džoni, kao što će te tražiti i policija. Ta zapravo nijesi ti igla, Bob, i iščeznuće tvoje ne može da se ne opazi. Zato treba da budemo vrlo oprezni kod naših sastanaka. Sada je prije svega potrebno da zamislimo čitav niz lukavština da upravimo potragu u pravcu koji je nama zgodan. To jest, ako mi podemo pješice onda Džoni neka nas traži na željeznici, a policija na parobrodu. Može se i obratno. Nekoliko dana moramo mi svi da provedemo u špilji i da počekamo dok oslabi prvi, najodlučniji i najgorljiviji napor potrage. Čini mi se da pravo sudim o toj stvari. Što bi vi imali da rečete?

Nijesu imali da reku ništa. Naredni sastanak urekli su za večer istoga dana; Pek i Vili obećali su Bobu da će mu donijeti nešto pokrivala, što ni najmanje nije bilo suvišno. U hladnoj i vlažnoj špilji lako je čovjek mogao nazepsti i uhvatiti vrućicu. Prijatelji se rastali. U ovo nekoliko dana oni se još jače srasli, a naročito sada, u oči budućih ozbiljnih čina i pogibli.

GLAVA TRINAESTA

o sudbonosnim događajima, kojima se rješenje odgađa veoma daleko.

Prošla su dva dana poslije požara i iščeznuća Bobova. Tetka Gops nikako nije mogla da zamisli kuda je nestalo njenoga gojenčeta. Duša je njena bila puna najrazličitijih i najsloženijih doživljaja. Ono spokojstvo, da, radost, što su joj ispunili srce u času pokajanja i prosvjetljenja opet su je ostavili. Ona je već stala da sumnja u milost Providnosti koja ju je spasla od udjela na zločinu. S užasom je pomišljala da je Riđemu Džoniju ipak uspjelo da ispuni svoju zamisao. Inače kuda je moglo da nestane Boba, toga zapravo dobroga, ali samo odviše divljega dječaka. Kuda ga je nestalo?

Radnici se već tiskali na dvorištu tetke Gops, podižući razrušeno njeno obitavalište. Starica se međuto smjestila u nevelikoj kamenoj zgradici što je nekada služila kao staja, a poslije, iza prodaje krave, kao skladište za različitu domaću ropotariju. Tetka Gops bila je užasno uzrujana i silno je zabavljala radnike čudnim svojim nedostatkom, koji je njome u posljednje vrijeme ovladao osobito jako. Ona je nekoliko puta ciljala, ako je htjela da uzme kakav god predmet što joj je trebao

i svejedno joj je to slabo uspjevalo, na najveće zadovoljstvo šegrta, a i samih majstora koji su je kod toga promatrali. Jednom od tih tragikomičnih prilika, kada se nesretna starica spremala da si nalije kavu i nastojala da što tačnije upravi u zdjelicu struju obožavanoga napitka svoga, u vratima se suše pojavio golemi lik Riđega Džonija. Radnika na dvorištu nije bilo jer je bilo vrijeme podnevnoga odmora. Riđi Džoni i tetka Gops našli se okom u oko, i zato je razgovor njihov smjesta pokazao otvoreno svoj značaj.

— Što si učinio s Bobom, riđi nitkove? — upita tetka Gops bratića svoga koji se sav zabezeknuo od takovoga neočekivanog pitanja.

— Ti se valjda šališ, Pepi? Zar ti ne znaš isto tako

Maske iz baleta »Petruška«: Lutka.

dobro kao što i ja da je Bob bio vražje sreće, jer je požar zapriječio da se izvrši posao što smo ga zamislili! ...

— Je li ga zapriječio? Da mi se samo Bog hoće da pokaže milostivim. Samo što ja tebi ne vjerujem, Džoni. Kuda je onda nestalo Boba? O Džoni! Reci mi još jednom da mi zločina počinili nijesmo. Reci, olakšaj moje muke!

Starica je zaplakala. Riđi Džoni pomodrio je od bijesa.

— No, to je ipak previše — zaviče on. — To je previše! Lukava si ti lija, Pepi. Razumijem ja sve. Ti si prevjerila i sama si sakrila Boba u nadi da ga moja ruka ne će doseći. Samo što se ti varaš. Ja ostajem kod svoga!

— O, kad bih mogla da ti povjerujem! Kad bih samo mogla! Ne bih se ja bojala tvojih prijetnja i očuvala bih Boba pred tobom, ali jao! Ti se pretvaraš, Džoni. Izvršio si ti ono svoje djelo ... Izvršio! Ja to osjećam!

— Usaho ti jezik, himbena gaduro! — zaviče Riđi Džoni obezumjevši od gnjeva i neuspjeha. On je sestričnu svoju iskreno držao izdajnicom. Svaki ga je čas ukrijepio sve više i više u tome da je starica sakrila Boba, pokorivši se štetnome onom čuvstvu što ga, kako je čuo, zovu savješću i kojega u njega bilo nije.

— Da, da! Usaho ti jezik, lažljiva babo! — još jednom ponovi Džoni. — Ti me varaš. Ti si sakrila Boba!

— Ne, huljo nijedna! Ne lažem ja, nego ti. Ti si svršio s Bobom, kako si obećao, inače bi moj dječak bio ovdje ... O Gospode! Da se samo Bob hoće da stvori

Maske iz baleta »Petruška«: Mag.

uza me. Da se samo pronađe da je živ i zdrav. Ja bih ga ljubila kao rođenoga sina. Iskupila bih ja svoj grijeh pred Bogom. Gospode, oprosti mi!

— Dobro, dobro, stara licemjerko, još ćeš me se ti sjetiti! — usklikne Riđi Džoni i izađe brzima koracima na ulicu.

— Eno, gdje je riđa bebica pošla da pije mlijeko u »kolijevci k dobroj mamici« — reče pećar David tesaru Džeku. Oni se vraćali poslije odmora na posao k tetici Gops.

— Čuo sam da su poslije toga mlijeka dječica nemirna i ne će da spavaju — nastavi šalu Džek, koji je znao da popije ne gore od Riđega Džonija.

— A ako im se prohtije da spavaju — započne iznova David — onda mogu da usnu i u jarku punome vode. Treba samo da usta i nos ostanu nad vodom ...

— Dakako! Usta da mogu grditi kroz san, a nos, da hrkanjem može plašiti žene na prolazu ...

— Je li da je vino ružna stvar, Džek?

— Nema od vina ništa gorega, David, osobito kad ga ljudi uliju u sebe neumjereno...

Radnici ostali zadovoljni i samima sobom i razgovorom svojim, koji im se pričinio prilično oštroumnim s jedne strane i prilično filozofskim s druge strane. Međutim su oni još istu večer pili u društvu s Ridim Džonijem i zametnuli s njime svadu koja bi se bila svakako svršila tučnjavom, da ih nije smeo Pek koji je Ridega Džonija tajanstvenim znakovima pozivao na ulicu.

— Slušaj, Džoni, što ćeš ti reći, ako ti ja sada iskažem veliku uslugu?

— O, ti štene nijedno! — nasmiješi se Riđi Džoni. — Htio bih da znam kakovu mi ti uslugu možeš da iskažeš. Pa kakovu, govori?

— Dobro, reći ću ti! — Pek se nasmiješio. Taj se posmjeh ni najmanje ne bi bio svidio Džoniju, da ga je on mogao da vidi. Ali večer je bila pretamna i Džoni nije ništa opazio.

— Odgovori mi Džoni po savjesti, nemaš li što takova na duši, poradi čega bi ti bilo vrlo krivo da dođe do razgovora s gospodinom šerifom, ravnateljem policije?

Riđi Džoni zanjihao se od iznenađenja. Glas mu zapeo od uzbuđenja te je jedva mogao da zapita:

— Zar mene traži policija? I otkuda ti to znaš?

— Da, Džoni! Policija te traži i to, kako se čini, vrlo ozbiljno. Saznao sam slučajno. Ja sam, kako moraš da znaš, velik prijatelj Harija, sina našega šerifa. Danas sam bio kod njega u gostima te sam čuo razgovor u sobi šerifovoj. Čuo sam jasno riječi njegove. On je rekao: treba svakako uapsiti Riđega Džonija. Uapsiti i spremiti u tamnicu. Davno je već vrijeme da oslobodimo Novi Reims od toga zlikovca...

— Je li tako rekao: zlikovca?

— Da. Čuo sam to na vlastite uši...

— Aha! Razumijem što je na stvari. Stara je Pepi doušila o meni. Tako je, tako! Razumijem. Tako sam i ja mislio! Nikada nijesam htio da joj vjerujem, lukavoj toj liji. To je ona doušila o meni!

— Ti moraš bolje da znaš, Džoni. Ti si dobar momak i ja sam držao da sam dužan da te obavijestim. Spašavaj se, Džoni. Postoji sumnja da si ti ubio Boba. Ja znam da ti ni musi ne bi zla učinio, ali ravnatelj policije o tebi drugačije misli. Ti ne ćeš moći da niječeš da je panj u šumi ugodnije sjedalo nego električni stolac. Nije li istina? Ne mislim da bi ti želio da služiš kao žarulja u koju puštaju električnu struju. Ti kod toga svijetliš ne jače od bočice crnila u tamnoj sobi. I zato, Džoni, spašavaj se!

— Ti si, Pek, mali đavolčić. Govoriš mi vrlo ružne stvari, od kojih ja osjećam slaboću u nogama i laku mučninu u želucu. Ali znaj samo to da pogibiji Bobovoj ja nijesam kriv. Tu je neka čarolija po srijedi. Ne mogu ništa da razumijem. A gdje su mu našli lješinu?

— Na to ti ne mogu ništa da odgovorim. Znam samo jedno, da ti moraš da bježiš, inače će biti zla...

— Da, imaš ti pravo. Hvala ti. Ja ću to smjesta da učinim.

— Pa onda zbogom, Džoni! Ne zaboravi da sam ti ja iskazao veliku uslugu.

— Umiri se. Nikad toga zaboravit ne ću!

Riđi Džoni i Pek nato se rastali. Prvi se vratio u krčmu da ispije načetu bocu vina, a drugi se uputio spram zavjetne ive. Noć je bila tamna, bez mjesečine. Duvao je vjetar, ljuljajući svjetiljku nad ulazom u »kolijevku dobroj mamici«. Pek je požurio korake i naskoro je stigao izvan grada. Očima naviklima na tamu našao je poznato drvo, popeo se na nj te se, spretno uronivši u duplo, spustio u špilju, gdje su ga već čekali Bob i Vili. Dječaci se bili namjestili vrlo prijatno okolo slavnoga sanduka Pekova, na kojemu je bila priređena sjajna večera. Komadići sira i kobase primamljivo bljeskali na svijetlu stearinske svijeće. Neobična okolina nukala je na jelo i kad se Pek našao usred prijatelja — sva se trojica latila uništavanja tečnih stvari što su tu bile u izobilju sabrane.

— Mogu da vam javim novost — obratio se Pek drugovima svojim, koristeći se malim prekidom večere koji je nastao otuda što je Bob zamislio da prijatelje svoje ugosti kajganom. U tu je svrhu stao da nalaže malu vatricu iz suhoga korijenja ivina.

— i to veoma važnu novost — nastavi Pek. — Ja sam netom prije razgovarao s Riđim Džonijem. Nu i zastrašio sam ga. Možete biti mirni. Riđi Džoni za nas više nije opasan. On ne će priječiti našega odlaska iz Novoga Reimsa, pošto ga u ovaj čas više nema u gradu. Ta se ništarija, kako se vidi, vrlo boji električnoga stolca. On će se zadovoljiti s manje udobnim pokućtvom, što se i nada da će ga vjerojatno naći malo podalje od Novoga Reimsa.

Pek je potanko ispričao svoj razgovor s Riđim Džonijem. Bob je bio iskreno oduševljen od svega onoga što je od Peka saznao.

— Divan si ti čovjek, Pek! Divan! Koliko je u tebe smjelosti, koliko domišljatosti! Ja se pred tobom osjećam poput maloga djeteta...

— Ti imaš posve pravo, Bob, kada tako misliš. Ne zaboravi da se ja spremam za milijunaša. Samo pomoću smjelosti, domišljatosti i odlučnosti može se čovjek da spremi za takovu tešku zadaću.

— A ti ćeš i postati milijunašem, Pek! Ja ti to proričem! — zavikne Vili.

— A sutra se dižemo na put..., Sutra u jutro...

— Najprije pokušajte da izađete odavle, podli vi derani. Neka sam proklet ako ne ćete ostati zauvijek u vašoj duplji! — začuje se hripavi, zlobni i bijesni glas Riđega Džonija.

Užas neizbježive propasti sledenio je srca prijatelja. Začuli se udarci sjekire o drvo. Svakim se udarcem duplo jače raširilo. Iverje je padalo dječacima na glave, trusje gnjiloga lika zasulo im oči. Svijeća se ugasla. U gustoj se tami odozgor čulo isprekidano disanje strašnoga čovjeka, urlanje njegovo i pobjednički mu smijeh.

* * *

Rano jutrom narednoga dana stari je listonoša ušao u dvorište tetke Gops i predao joj pismo. Starica nikada ni od koga nije primala pisama, pa zato čuđenju njenu nije bilo kraja kada je pećar David na molbu njezinu pročitao ovo što slijedi:

»— Zdravo, draga Pepi! Vi sigurno držite već odavna da sam poginuo, a ja sam međutim živ i zdrav. Ne dulje nego za mjesec dana ja ću biti u Novome Reimsu da zagrlim svoga Boba i tebi da zahvalim za brigu oko njega. Kad dođem ispričat ću sve doživljaje za tih bezbrojnih godina. Do skoroga viđenja.

Marko Milošević.

— Možeš da se raduješ, tetice Pepi! Nijesi se ti badava mučila s Bobom. Zacijelo će ti otac donijeti lijepih darova iz daleke zemlje u tuđini... Ali što ti je, Pepi? Ej, djeco, ovamo! Ta valjda ne će starica sada umrijeti?

Tetka Gops ležala je u dubokoj nesvijesti.

(Svršetak prvoga dijela).

O SREĆI.

Jesenji oblaci plešu na kopreni neba
dok beli tornjevi grada u meko krilo magle
pružaju glavu
i bolesno uvelo lišće puno krvavih boja
na ladnoj lepezi vetra
tiho, pospano šumi —
U vrevi ulice gradske
umorni čovek svira...

Njegove ugasle oči, neme, staklene, blede
mrtvo zure u zrak...
I zuljave, voštane ruke pune plavoga žilja
kidaju drhtave zvuke
iz prsa orguljica —
na njima sedi nemo
na kutiji papirne sreće
spuštene žućkaste glave
zeleni kakadu.

Prolaze umorni ljudi i žene
i novaca daju,
da im kukastim kljunom
iz šarene kutije male
zeleni kakadu
udeli:
papir sreće.

Gledam te umorne ljude i žene
i moje se misli pletu
tople od mojih nada...

Budućnost u mome oku je zeleni kakadu.
Da li drži u kljunu
crveni papir sreće?...
Ne, sreća ne dolazi sama
i njen purpurni smešak nije
iz paučine sanja.
Sreću se mora naći u mekanom, drhtavom ritmu
svoga topłoga srca
i dati na svetlo sveta.

I Vi umorni ljudi i žene
što tražite smešak sreće na prašnoj cesti života,
punoj borbe i muka
i Vi morate sreću
naći akordom srca
i plodom Vašega truda —
da smireni, tihi i blagi
reknete
poslednje reči:
nadosmo sreću u sebi.

Vinkovci, 1923.

Vlado Kovačić, VII. gimn.

NAKON BORBE.

Krvavo obzorje. Plameni barjaci
— Rasplamsani plami heroja.
Svemirom se strašni vapaji razležu,
kroz vitlanje jada minuloga boja.

Porušene kule, jarkovi, kubeta,
izrovana zemlja, razbesnela stada,
oskvrnjene crkve, spokoj minareta
i zrak je pun grcanja, užasa i jada.

Po poljima pustim rastrkane čete
boraca svud stoje pune krvi, ranâ:
pevaju i kriče, dok im misli lete
zemlji koja leži tvrda, neorana.

Pevaju, a mukla neznana bol neka
u glasu im trepti i pevati ne da,
i ko odziv bola odbija se jeka
bôna, rastegnuta, nekud iz daleka.

Split.

Slavko D. Žarkojević.

EDWARD E. HALE:

ČOVEK BEZ DOMOVINE.

S engleskoga priredila Jelena Kolin.

Držim, da je tek nekoliko čitalaca »New Jork Heralda« od 13. augusta 1863. primetilo među objavama smrti ovu bilješku:

»Filip Nolan. Umro na korveti Udruženih Država »Levant«, 11. maja ov. god. na 2° 11' juž. širine i 131° zapad. dužine«.

Naišao sam na tu bilješku čekajući parobrod, da me preveze preko Gornjega jezera, kad sam od dosade čitao u novinama čak objave smrti i venčanja. U mene je dobro pamćenje za imena i ljude, a čitalac će videti, kad pođe dalje, kako sam imao dosta razloga, da se setim Filipa Nolana. Bilo bi stotine ljedi, koji bi se kod te objave zaustavili, da je časnik »Levanta« ovako javio: »11. maja umro je **čovek bez domovine.**« Taj je jadni Filip Nolan bio poznat kao »čovek bez domovine« među časnicima, kojima je bio poveravan kroz pedeset godina kao i među ljudima s kojima je plovio. Usudjujem se dapače kazati, da je bilo mnogo ljudi, koji su s njim pili jedared u dve sedmice za vreme trogodišnje plovidbe pa ipak nisu nikad znali, da mu je ime bilo »Nolan« kao ni to da jadnik uopće ima ime.

Sad više ne može u tom biti zla ako ispričam povest ovoga bednika. Još od Madisonove uprave 1817. pado danas bilo je dosta razloga, da se Nolanova povest drži u tajnosti. Mislim čak da se to činilo s posebnom namerom, jer kad sam došao poslom na ministarstvo mornarice, video sam, da ni tamo nitko o njemu ništa ne zna. Ne znam nije li se tako činilo namerice i nije li to bila neka vrst politike. Tek toliko znadem sigurno, da od 1817., a možda i pre, nijedan pomorski časnik nije spominjao Nolana u svojim izveštajima o plovidbi.

Ali, kako rekoh, sad više nije nužno tajnu dalje čuvati. Pa kako je jadnik mrtav, čini mi se, da vredi reći nešto o njemu, kako bih mogao pokazati današnjim mladim Američanima, što znači biti **čovek bez domovine.**

Filip Nolan bio je odličan mladi časnik u »legiji zapada«, kad je došlo do građanskog rata. Služio je u tvrdi Adams kraj New Orleansa. Smioni i veseli mladi časnik dao se zavesti od urotnika i tako dospio pred sud. Glavni se začetnici izvukoše, ali Nolanu dokazaše krivnju. Pa ipak, nikad ne biste čuli o njemu, čitatelju, da ga predsednik porote pred kraj istraživanja nije upitao ne želi li čime dokazati, da je uvek bio veran Udruženim

Državama, a on da nije povikao u napadaju mahnitosti — »Proklete Udružene Države! Želio bih da nikad više ništa ne čujem o Udruženim Državama!«

Nolan je odrasao u jednoj naseobini, gde je najbolje društvo bio španjolski časnik ili franceski trgovac iz Orleansa. Njegov se odgoj navršavao trgovačkim putovanjima u Vera Cruz, a čini mi se, da mi je sam pričao, kako mu je otac najmio jedne zime privatnog engleskog učitelja. Polovicu svoje mladosti proveo je sa starijim bratom loveći konje u Teksasu; i — jednom reči — »Udružene Države« imale su za njega jedva neko značenje. Pa ipak su ga te »Udružene Države« hranile kroz čitavo vreme, što je služio u vojsci. Zakleo se kao hrišćanin, da će biti veran »Udruženim Državama«, koje su mu dale uniformu, koju je nosio i mač, koji mu je visio o boku. Ne ću da ispričavam Nolana; već bi samo hteo da protumačim čitatelju, zašto je on prokleo svoju domovinu i zaželeo da joj nikad više ne čuje imena.

I njeno je ime zaista još samo jednom čuo. Od toga trena, 23. septembra 1807. pa sve dok nije umro 11. maja 1863. nikad nije o njoj ništa čuo. Kroz pola stoleća, a i više, bio je čovek bez domovine.

Starog je pukovnika Morgana, predsednika suda, to užasno potreslo. Da je Nolan povikao »Bože štiti kralja Gjuru«, Morgan se ne bi više uzrujao. Tako je pozvao porotnike u drugu sobu, pa kad su se za petnaest minuta vratili, bleda lica kao u mrtvaca, reče:

»Optuženiče, saslušaj osudu suda. Porota određuje saglasno, da ti se ispuni želja i da nikad više ne čuješ ime Udruženih Država.«

Nolan se nasmijao. Ali nitko se drugi nije smijao. Stari je Morgan bio suviše svečan, a u čitavoj je dvorani zavladala mrtva tišina. I sam se Nolan za čas izgubio. Onda Morgan nastavi:

»Gospodine upravitelju, odvedite osuđenika u Orleans u oružanom brodu i predajte ga tamo zapovedniku mornarice.«

Sudbeni je upravitelj izdao zapovedi i osuđenika izvedoše iz sudnice.

»Gospodine upravitelju«, nastavi stari Morgan, »pazite na to, da nitko ne spomene Udružene Države pred osuđenikom. Pozdravite poručnika Mitchella u Orleansu i zahtevajte od njega neka izda nalog, da nitko ne spominje Udruženih Država, dok je on na brodu. Još večeras dobit ćete pismene zapovedi. Za danas je suđenje svršeno.«

Uvek sam držao, da je sam pukovnik Morgan u Washingtonu izneo celi tok rasprave pred gospodinom Jeffersonom. Svakako je predsednik Udruženih Država potvrdio osudu, ako mogu da verujem ljudima, koji su tvrdili, da su videli njegov potpis. Prije nego je »Nautilus« otputovao iz New Orleansa s osuđenikom, osuda je bila potvrđena i Nolan je bio čovek bez domovine. Tajnik ministarstva mornarice dobio je nalog, da preda Nolana državnom brodu, koji je polazio na daleko putovanje i da na njemu bude tek toliko zasužnjen, koliko je nužno, da nikad ništa ne vidi i ne čuje o domovini. Zapovednik broda, s kojim je Nolan morao poći na plovidbu, izradio je nacrt, koga su se držali svi zapovednici brodova do Nolanove smrti.

Kad sam neko trideset godina kasnije bio drugim časnikom na »Intrepidu«, video sam originalno naređenje. Izgledalo je po prilici ovako:

Washington (datum je bio od kraja 1807.).

»Gospodine, — Poručnik Neale predat će vam Filipa Nolana, do nedavno još časnika u vojsci Udruženih Država.

Taj je čovek pred porotom ratnoga suda uz kletvu izrekao želju, da nikad više ništa ne čuje o Udruženim Državama.

Osuđen je, da mu se ispuni želja.

Za sada je izvršenje osude povereno pročelniku ovog odseka.

Vi ćete preuzeti sužnja na svoj brod i pazit ćete toliko na njega, da ne uzmogne pobeći.

Nastojat ćete da mu nabavite sve što doliči časniku njegova stepena, kad bi takav putovao vašim brodom u poslu svoje vlade.

Što se tiče njegova društva, to neka gospoda na brodu udese, kako je njima ugodnije. Njega neka nikako ne izlažu nikakvome preziru i neka mu se bez potrebe ne predočuje, da je sužanj.

Ali nikako ne smije nikada i ništa čuti o svojoj domovini; a vi ćete naročito pripaziti, da svi časnici pod vašim zapovedništvom paze, da se koja od ovih odredaba ne prekrši.

Vladina je namera, da on nikad više ne vidi domovine, koje se odrekao. Prije svršetka vašega puta dobit ćete nova naređenja.

Odani Vam
W. Southard,
za tajnika ministarstva mornarice.«

Da sam mogao sačuvati čitavo ovo naređenje ne bi dolazilo do prekidanja pripovesti. Zapovednik broda predao ga je svom nasledniku, a ovaj opet svome, pa držim da ga zapovednik »Levante« još i danas čuva.

Način, kako da se sa sužnjem postupa, predavao se s broda na brod, u koliko sam to mogao opaziti na brodovima, na kojima sam susreo »čoveka bez domovine«.

Nigde nisu voleli, da im dugo bude na teret, jer u njegovoj prisutnosti nije se smelo govoriti o domovini ili povratku kući, o politici i književnosti, o miru ili o ratu — gotovo o polovici stvari, o kojima ljudi rado na moru govore. Pa ipak se činilo suviše strogim, da se nikad ne sastane s nijednim od nas, već što bi u znak pozdrava taknuo šešir, te smo se konačno prihvatili jednoga načina. On nije smio ni s kim razgovarati, ako koji časnik nije bio prisutan. S časnicima je mogao uvek biti u saobraćaju, bar prema tome, koliko bi to hteli oni ili on. Unatoč toga postao je povučen i ako je imao miljenika: i ja sam bio jedan od njih. Izim toga bi ga kapetan pozivao ponedeljkom na ručak. Taj je običaj preuzimala svaka posada. Prema veličini broda bio je manje više često kod ručka. Doručkovao bi u svojoj kajiti — koju je uvek imao — a koja je bila smeštena blizu straže ili na mestu, gde se lako moglo paziti na vrata. I štogod bi drugo jeo ili pio, jeo je i pio sam. Katkad, kad bi mornari imali kakovu posebnu veselicu, dozvolili bi im, da pozovu »prazno dugme«, kako su ga oni zvali. Onda bi Nolan došao s kojim časnikom, a ljudima je bilo zabranjeno da govore o domovini, dok je on s njima. Mislim, da je na njih dobro delovalo, što su upoznali njegovu kaznu. Zvali su ga »prazno dugme«, jer je volio da nosi svoju vojničku uniformu, samo nije smio nositi vojnička dugmeta, jer su na njima bila pismena ili znaci zemlje, koje se on odrekao.

Šećam se, kako sam, kratko vreme iza toga što sam stupio u mornaricu, pošao s nekim starijim časnicima, koje smo sreli u Aleksandriji na izlet do Kaira i do piramida. Putem su neka gospoda počela govoriti o Nolanu pa su neka od njih pripovedala o sistemu, koji je za njega usvojen radi knjiga i drugog čitanja. Kako gotovo nikad nije smio izlaziti na obalu i ako je brod ležao u luci po nekoliko meseci, bilo mu je većinom dugo vreme; svi su mu mogli uzajmljivati knjige, samo ako nisu bile izdane u Americi ili nisu o njoj ništa spominjale. To je bilo dosta lako za onih starih vremena, kad se u drugoj hemisferi govorilo isto tako malo o Udruženim Državama, kako mi sad govorimo o Paraguayu. On bi pre ili kasnije dobivao gotovo sve strane novine, koje su dolazile na brod, samo bi ih tkogod morao pre pregledati i izrezati kakav članak ili oglas, koji je spominjao Ameriku. Katkad je to bilo malo okrutno, dok je pozadina izrezanoga mogla biti nevinom poput Hesioda. Tačno usred jedne od Napoleonovih bitaka ili Canningovih govora, jadni bi Nolan našao veliku rupu, jer bi s druge strane bila oglašena pošiljka za New York ili izvadak iz predsednikove poruke. Ponavljam, da sam onde prvi put čuo o tom planu s kojim sam se kasnije morao toliko baviti. Šećam se toga, jer je siromašni Phillips, koji je također bio u društvu, kad se govorilo o čitanju, pričao nešto, što se dogodilo kod rta Dobre Nade za Nolanovog prvog putovanja; a to je i jedina stvar, koju znadem s toga puta. Stigli su do rta i obavivši poslove s engleskim admiralom i flotom, zaputili se na dugu plovidbu Indijskim oceanom. Phillips je bio pozajmio mnogo engleskih knjiga od jednoga časnika, što je u onim danima bila prava retkost. Među njima, kao da je sam davo tako udesio, nalazila se i »Pesma poslednjega minstrela (pevača)«, o kojoj su već svi bili čuli, ali koju većina od njih nije nikad videla. Čini mi se, da to nije bilo dugo vremena iza izdanja knjige. Tako nitko nije ni mislio, da bi u njoj moglo biti išta nacionalnog i ako se Phillips zaklinjao, da je stari kapetan Shaw iscepao iz Shakespeara »Buru« prije nego što je dao knjigu Nolanu, jer kazao je on — »Bermuda otočje treba da bude naše pa će, Jupitra mi, jednoga dana i biti.« Tako dozvoliše Nolanu, da im se pridruži, kad ih je jednog posle podneva mnogo sedilo na palubi pušeći i glasno čitajući. Sad ljudi takove stvari ne rade često; ali dok sam ja bio mlad, mnogo smo vremena utukli na taj način. Dakle, tako se dogodilo, da je red došao na Nolana, da on čita drugima; a koliko znadem, on je veoma dobro čitao. Nitko u društvu nije poznavao ni retka pesme izim toga da je sadržaj magičan i viteški i da se desio pre deset hiljada godina. Jadni Nolan čitao je peto pevanje, zaustavio se časak, nešto malo srknuo i nastavio i ne misleći na ono, što može doći —

»A diše li čovek tako mrtve duše,
Da nikad sebi nije rekao, —«

Svakom se od nas učinilo nemogućim, da to slušamo tek prvi put; ali svi smo nastavili kao i bedni Nolan koji je nesvesno ili mehanički čitao dalje —

»To rodna mi zemlja, moja domovina!«

Tada svi primetiše, da ovde nešto nije u redu; ali on se nadao provući, mislim i ako nešto bled produlji —

»Kom' se srce nikad zagrejalo nije,
Kad domu svoj je korak skrenuo
S putovanja po stranim zemljama?
Diše li takav, upamti ga dobro, —«

Međutim su već svi bili van sebe želeći da na kakav bilo način preskoči dve stranice; ali on još uvek nije za to imao dosta prisutnosti duha; zaćuti na čas, zarumeni se i zamuca —

»Pevača žice za njega ne zvuče;
Visokih časti, ponosnog imena,
Golemoga bogatstva bude l' u njeg',
Ti prezri časti, prezri moć i blago,
Jer nitkov taj misleći o sebi —«

Ovde nesreći zastane glas, nije mogao da nastavi, već ustade, zamahne knjigu u more i nestade u svojoj kajiti. »I Jupitra mi«, reknu Phillips, »posle toga nismo ga više dva meseca videli. A ja sam morao da izmislim neku nemoguću pripovest onom engleskom časniku, zašto mu nisam vratio njegovog »Walter Scotta«.

Maske iz baleta Petruška: »Arapin«.

Ova pripovest pokazuje vreme, kad se u Nolanu slomio hvališa. Isprva, rekoše, vladao se silno naduveno smatrajući svoje zatočenje samo šalom, htijući pokazati, kako uživa u putovanju; ali Phillips je kazao, da se iz svoje kajite opet pojavio kao sasma drugi čovek. Nikad više nije čitao glasno izim biblije ili Shakespearea ili štogod drugo, što je već dobro poznavao. Ali to samo nije bila čitava promena. Nikad više nije hteo da se pridruži drugim mladim ljudima. Posle toga uvek je bio povučen — i kad sam ga ja upoznao — veoma je retko govorio, izim kad bi ga nagovorili, izuzevši kod toga tek neke retke prijatelje. Katkad bi se raspoložio — sećam se kasno u njegovu životu bio je dosta razgovorljiv, kad su mu spomenuli Fléchierove propovedi — ali općenito je davao izgled nervoznog, umornog i u srce ranjenog čoveka.

Kad se kapetan Shaw — držim da se tako zvao zapovednik prvog broda — vraćao kući, na čudo svima zaustavio se kod Windward otočja gotovo celu sedmicu. Za nekoliko dana stigao je tamo i brod »Warren«; izmeniše signale; poslaše Phillipsu i ostalima, koji su polazili kući, pisma i novine rekavši da polaze sami po svoj prilici na Sredozemno more te povedoše sa sobom jadnog Nolana na drugu plovidbu.

Izgledao je silno zbunjen, kad mu rekoše, da im se mora pridružiti. Dosta je poznavao nebeske znakove, da je do tog časa mogao znati, da ide »kući«. Ali sad se dogodilo nešto o čemu on nije mislio, da za njega možda nema povratka kući, pa čak ni u tamnicu. To je bilo prvo od valjda više od dvadeset takovih premeštanja, koja su ga pre ili kasnije upoznala s polovicom naših najboljih brodova, ali koji su ga kroz čitav život držali bar nekoliko stotina milja daleko od domovine, o kojoj nije želeo ništa da čuje.

Možda se desilo na drugom putovanju, — no svakako je bilo na Sredozemnom moru — da je gospođa Graff, znamenita južna lepotica onoga vremena, plesala s njim. Ležali su već dugo vremena u napuljskom zalivu, pa su se časnici mnogo približili engleskoj floti, koja je davala velike svečanosti, tako da su naši ljudi mislili, kako bi, da se oduže, priredili veliki ples na brodu. Kako su to mogli učiniti na »Warrenu« ja zaista ne znam. Možda to i nije bio »Warren«, a možda i gospođe nisu onda zauzimale toliko prostora kao danas. Nolanova kajita im je za nešto trebala, pa nisu hteli da mu je uzmu, a da njega ne pozovu na ples; zato je kapetan dozvolio, da ga pozovu, ako preuzmu odgovornost, da mu ne će dozvoliti da govori s krivim ljudima, t. j. s onima, koji bi mu mogli štogod reći o domovini. Tako je počeo ples, na kojem se sastalo najbolje društvo, što se usuđujem utvrditi; jer nikad nisam čuo, da je moglo biti drugačije na plesu priređenom na ratnom brodu. Od gospođa bila je porodica američkoga konzula, nekoliko putnica, koje su se usmelile doći tako daleko, mnogo lepih engleskih devojaka i matrona, a možda i sama Lady Hamilton.

Tako se izmenilo nekoliko časnika, koji su prijateljski razgovarali s Nolanom, samo zato, da nitko drugi ne uzmogne s njim govoriti. Plesalo se s mnogo raspoloženja, tako da su se časnici, koji su pazili na Nolana, prestali bojati neprilike. Samo, kad je jedna od engleskih dama, — možda, kako rekoh, sama Lady Hamilton — zaželela nekoliko američkih plesova, dogodilo se nešto neobično. Baš, kad je Dick, kapelnik, dao gudalom znak za početak, nagnuvši se, da oglasi ples, kapetanov ga poslužnik lupi po ramenu i šapne mu nešto, tako da nije najavio ime plesa, nego se samo naklonio i počeo svirati, našto su svi započeli, — časnici su pokazivali engleskim devojkama figure, no ne spominjajući im imena.

No ovo nije ono, što sam hteo pripovedati. Kad se plesanje nastavilo Nolanu i našim momcima odlanu, kako rekoh, tako da je izgledalo sasvim prirodno za njega, kad se poklonio pred prekrasnom gospođom Graff rekavši —

»Nadam se, da me niste zaboravili gospođice Rutledge. Hoćete li me počastiti plesanjem?«

On je to načinio tako brzo, da ga oni, koji su bili s njime, više nisu mogli u tom sprečiti. Ona se nasmije i rekne —

»Ja više nisam gospođica Rutledge, gospodin Nolan, ali ću ipak plesati s vama«, naklonivši se časnicima, kao da im želi kazati, da joj moraju prepustiti Nolana, kojega je povela prema mestu gde su se nameštali plesači.

Nolan je mislio, da mu se sad pružila dobra prilika. Poznavao ju je iz Philadelphije, a sastajao ju je i na drugim mestima, pa mu se sad ona pričinila Božjim poslanjem. U contre-dansu se ne može razgovarati kao kod cotillona ili u pauzama valčika; ali još uvek ima prilika za jezike i zvukove kao i za oči i rumenilo. On je započeo s njenim putovanjima i Evropom, Vezuvom i Francezima; a onda, kad je mislio da je dopro dosta daleko reče smiono — nešto bled, kako mi je ona kasnije pričala —

»A što čujete od kuće, gospođo Graff?«

No ovaj ga je krasni stvor progledao. I te kako ga je morala progledati!

»Od kuće!! Gospodin Nolan!!! Ja sam mislila, da ste vi onaj čovek, koji je želio, da nikad ništa ne čuje o domovini!« — i ona ode svome suprugu ostavivši siromašnoga Nolana samog, kakav je uvek i bio. Više nije plesao. Ne mogu da pričam njegovu povest redom, kao što to sad nitko ne može da uradi; a priznajem, da to nisam ni mislio pokušati.

To je tradicija kojoj verujem među mnogim takovima, koje su se za vreme od 40 godina pričale o tom čoveku. Među njima naravno da ima sva sila laži.

Ima i jedna srećnija pripovest o njemu nego što su bile prvašnje. Čuo sam je nekoliko puta, — a zaista, mogle se i dogoditi više nego jedamput. Samo ne mogu da kažem na kojem se brodu odigrala. Svakako na jednom od onih, koji su se borili s Englezima, kad je naša mornarica bila upravo krštena. Desilo se, da je neprijatelj prodro u naše zaklonište usmrtivši odmah časnika tobdžiju i gotovo svu njegovu momčad. Možete reći štogod želite o hrabrosti, ali to ipak nije laka stvar. Ali kad su se ljudi, koji nisu bili ubijeni, podigli pomažući ranaru i njegovim pomoćnicima odnositi leševe, pojavi se Nolan u košulji i s puščanom šipkom u ruci, pa kao da je i sam časnik, rekne im s mnogo autoriteta, tko ima da ide s ranjenicima na previjalište, a tko da ostane s njim — i to sve potpuno veselo i takvim načinom, da su se ljudi osetili sigurnima i bili uvereni, da je tako sve u redu. Onda je vlastitim rukama napunio top, naništanio i naredio paljbu. Tako je ostao ovde kao zapovednik topa i hrabreći ljude, doklegod je neprijatelj udarao, neprestano je bio izložen vatri i uvek je pokazivao, kako će se lakše i brže pucati. Kad bi se top ohladio, nanovo bi ga napunio i opalio dva puta tako često kao ostali brodovi na lađi. Kad je zapovednik, obilazeći i hrabreći ljude, došao do njega, Nolan ga pozdravi rekavši:

»Pokazujem im, gospodine, kako mi to kod topništva radimo«.

I u ovom delu pripovesti sve se ove priče slažu, da je tada zapovednik kazao:

»Vidim i zahvaljujem vam, gospodine; nikad ne ću zaboraviti ovog dana, a i vi ga, gospodine, nemojte nikad zaboraviti«.

Kad se bitka svršila i kad je zapovednik dobio Englezov mač, usred svečanosti na provi, rekne:

»Gde je gospodin Nolan? Zamolite gospodina Nolana, da dođe ovamo«.

A kad je Nolan došao, rekne:

»Gospodin Nolan, mi smo vam svi danas mnogo zahvalni; danas ste jednaki s nama pa ću vas imenovati u službenom izveštaju«.

I onda je starac skinuo svoj vlastiti svečani mač i dao ga Nolanu, da ga pripaše. Pripovedao mi je to jedan čovek, koji je bio kod toga prisutan. Nolan je plakao kao dete, a imao je i zašto.

Nije nosio mača od onog nesrećnog dana u tvrdi Adams. No uvek je kasnije u svečanim prilikama nosio stari franceski mač zapovednikov.

Kapetan ga je spomenuo u službenom izveštaju. Pripovedao je, da je zamolio za pomilovanje. Pisao je posebno pismo tajništvu ratnog ministarstva. Ali bez ikakova uspeha. Bilo je to u vreme, kad su u Washingtonu počeli zaboravljati Nolanovu stvar i kad se njegovo sužanjstvo počelo nastavljati samo radi toga, što nije bilo nikoga da ga zaustavi bez posebnih zapovedi.

Sve se to dogodilo pre pedeset godina. Ako je Nolanu onda bilo trideset godina, moralo mu je biti oko osamdeset, kad je umro. Svakako je izgledao kao da mu je šezdeset, kad mu je bilo četrdeset. Meni se činilo, kao da se posle toga nije više menjao. Kako mogu da zamislim njegov život, po svemu što sam vidio i čuo, mora da je bio na svakom moru, a gotovo nikad na kopnu. Morao je poznavati više časnika u našoj službi od ikoga drugog. Jednom mi je kazao s ozbiljnim smeškom da nijedan čovek na svetu nije živio tako metodičkim životom kao on. »Znadete li«, rekao je, »da imam bilježnicu, u koju sve unosim«. I zaista imao je nekih šest do osam bilježnica o različitim predmetima. Jednu za povest, jednu za prirodne nauke i jednu za svašta. U nje je lepio i spremao i izvatke iz novina. Bilo je u njima i biljaka i privezanih školjaka, izrezuckanih komadića kosti i drva, koje je naučio ljude, da izrađuju za njega. Sam je prekrasno crtao. Imao je najneobičnijih crtarija kao i najpatetičnijih od sviju, koje sam ikad vidio u životu. Htio bih znati, tko sad ima Nolanove bilježnice.

(Nastavit će se.)

У НОЋИ.

Пробудио сам се,
кад су још магле
спавале
и сат певао
тик-так.
Био је још мрак.
И киша је падала.

И ја у ноћи
сам
када све
ћути.

Само
тик-так.
и киша
и мрак.
Све тихо и ћути.

Само путује време
и вуче тешке магле
за собом,
а сат пева
тик-так.

Дервента 1923. **Илија Грбић.**

RAZUM NERAZUMNIH.

Valerijan:

II.

Besplatno putovanje.

Neizbrojivi su i nepregledni stanovnici podvodnoga carstva. Tamo je čitav jedan svijet različit od našega: mjesto zraka i neba — teški zeleni valovi oceana, kroz koje mutno prodire umorno, sumračno svijetlo. Umjesto šuma naših podvodne rasline što gusto pokrivaju dno. Ali i tamo se, kao i na zemlji, izdižu visoke gore — ostrva — i spuštaju se u dubinu strašni bezdni. I stanovnici toga svijeta nijesu nalik na zemne, kopnene: oni većim dijelom ne dišu plućima kao mi, već škrgama, služeći se vodom kao mi zrakom.

No ima nešto što je zajedničko u oba ta tako različita svijeta, nešto što ih ujedinjuje. I pod vodom kao i na zemlji caruje okrutni zakon borbe za opstanak. I tamo, kao i na površini zemlje, zajednički neprijatelj svega živoga — Glad — sili životinje na svakojake lukavštine da prožive i prehrane sebe i potomstvo svoje.

Morski se stanovnici ipak još nijesu domislili tome da provode sjedilački način života, već si uređuju skitnička kućanstva. Oni po prirodi svojoj vole da tumaraju, da se sele, da žive životom koji je pun opasnih doživljaja i ne može uvijek da obezbijedi nesigurnoga opstanka njihova.

Lako je onima koji su jaki, spretni i nezasitni: pljačkajući po morima oni žive bezbrižno te si ne moraju osobito da razbijaju glave zbog pitanja prehrane.

Lošije stoji stvar za slabe i male morske građane. Ali priroda se, kad ih već nije obdarila snagom i drašnošću, pobrinula da ih opskrbi lukavošću te ih je naučila da iskorišćuju tjelesnu nadmoć silnih svojih kolega.

Svatko pozna morske pse — i ako ih u Savi, hvala Bogu, nema. To je pravi morski tigar. Morski pas, onako golem s jakim, strašnim zubima i silnim repom, odvažan i proždrljiv, ne pozna u moru suparnika te gusari po njemu kako ga je volja. Hrane je u njega uvijek dosta: ako se ne namjeri na nesretne svoje sugrađane, onda pliva za brodovima te se hrani otpacima što ih ostavljaju za sobom: i tako brodski kuhač i nehotice posve besplatno kuha i za nj. Bilo ovako, bilo onako, morski pas ima uvijek što da ruča.

Tu je njegovu »prehranbenu obezbijeđenost« vrlo dobro opazila mala ribica — »ustavice« — i odlučila da na morskome psu osnuje vlastito svoje blagostanje. Ali odluka je jedno a djelo — drugo. Kako može mala ribica da dostiže nezasitnoga razbojnika? Njoj i sila za to nedostaje — a i nije takovo društvo neopasno. Tko joj jamči da morski pas ne će jednoga dana, ustavši li-

jevom nogom ili naprosto ogladnivši — proždrijeti svoga druga muktaša?

I gle, ustavica čini što je potrebno: prisiše se uz trbuh morskoga psa, a gruba koža njegova tome naumu izvanredno pogoduje. Mjesto je izabrano tim zgodnije, što se morski pas, usljed posebnoga uređenja ždrijela njegova, kad napada, obično okreće trbuhom spram gore — te prema tome komadići plijena, što ga je raskinuo morski tigar nikako ne mogu da mimoiđu malih, proždrljivih ustiju tvrdoglavoga njenoga druga muktaša

Uporedo s time kako su se prisisavala pokoljenja za pokoljenjem uz morske pse — u njih se razvilo za to posebno svojstvo. Prva se leđna peraja te ribice pretvorila u veliku bradavku za prisisavanje, i s njezinom se pomoći ona prisisuje uz površinu trbuha morskoga psa. Tako je drski drug muktaš u hrani prešao potpuno u stanara »sa stolom«.

Ali ribice se ne služe samo morskim psom u svrhu putovanja i dobavljanja jeftine hrane: isto se tako male ribice prikrpljuju uz trupove brodova, dakako ispod razine vode. I tako putuju bezobrazni putnici bez karte od Londona u Šangaj posjećujući usput znojavi, pjeskoviti Kairo, vječno pramaljetni Ceylon, tajanstvene i šarolike obale Indo-Kitaja.

Komičar Binički.

Ali od sviju ovih turističkih radosti oni ništa ne vide: barem nijesu opazili ni jedan slučaj da bi se podvodni pasažir poslužio odmorom broda u luci te izašao na kopno da pogleda sve njegove krasote. Glavna mu je briga da s broda uvijek bacaju kakove god ništave otpatke — te se može koje čim da prehranjuje. Ali i za vrijeme samoga putovanja valovi što mu dolaze ususret donose bilo kakovu zakusku — riječju, može se živjeti!

Obično se sudi da je sposobnost koja znade tudom snagom da se koristi u svoje svrhe jedna od glavnih odlika čovjekovih, koja ga razlikuje od životinje. To nije posve tako. Osim navedenoga primjera »ustavica« postoje u istome tomu podvodnom svijetu mnogo lovaca koji vole da putuju na tuđi račun.

Jednom su njemački prirodnjaci otkrili u Indijskom oceanu, nedaleko od Ceylona, izvanredno zanimljivu činjenicu. Pred brodom, u kojem su se vozili naučenjaci, plivala je indijska lađica, nautilus, koji vlada svojstvom da se pomoću mnogobrojnih svojih zatvorenih zračnih pretinaca drži na vodi još i onda kada je mekušasto tijelo slično krakatničinu koje je u njima bilo zatvoreno već poginulo.

Po nekim se znacima u ovome slučaju činilo da životinja još sjedi u svojoj lađici i da njome upravlja po svojoj volji. Kako li su se dakle iznenadili naučenjaci kad su, ulovivši lađicu, našli u lađici ne zakonitoga vlasnika njezina već čitavu hrpu malih ribica — putnika iz porodice Glyphidodonta, gdje žive u tuđim prostorijama kao u svojima te se njima služe kao prometalom svojim.

Kad su lađicu očistili od putnika njezinih te su je za pokus bacili iznova u vodu — doplivale su do nje u jedan tren sa sviju strana nove ribice i iznova su je napunile, što im nije bilo osobito teško usljed sposobnosti leđnih njihovih peraja da se dadu složiti. — Jasno je da se ovdje ne radi o slučajnoj činjenici već o postojanoj taktici lukavih ribica koje su odavna navikle da se koriste malom oklopnjačom nautilosovom kao zaštitom od neprijatelja i udobnim prometnim sredstvom.

Još je dalje pošla u tome pravcu ribica iz porodice lokarda koja se često nalazi u kristalnome dvorcu meduzinu. Meduza je po sebi, kako je poznato, bezlična ledena masa. Spada u najniže koljeno mješinaca.

Neke su vrsti meduza obojadisane jarkim bojama i u vodi su nalik na goleme cvjetove što plivaju na površini mora — a ako ih se izbaci na kopno rasplinu se na

Dirigent Krešimir Baranović.

zemlji nemoćno poput komadića ljepila. Jedina zaštita te životinje sastoji u tome da joj tijelo hladno poput leda žeže poput koprive te se zato morski razbojnici klone toga strašnoga jela.

Jednome je naučenjaku na koraljnim grebenima Ambona (Zondski otoci) pošlo za rukom da otkrije čudnovatu pojavu iz života meduza. Lovio je on jednoć dugo meduzu u staklenu posudu, ali ona se tako spretno uklanjala stupici i izvodila tako svijesne i promišljene kretnje te naučenjak nije mogao nego da se snebiva nad tako neobičnom i naprosto nemogućom svrhovitošću meduze, koja se općenito ne odlikuje prevelikim oštroumljem i domišljatošću.

A što se pokazalo, kad je naučenjaku napokon uspjelo da nadmudri odjednom opametjelu meduzu i da je stavi u vedro s vodom? — Vrlo jednostavno: u unutrašnjosti meduze, u kristalnoj lađici tijela njenoga, sjedio je živi i očito prilično iskusni kapetan. Mala se ribica iz porodice lokarda uvukla u ledenu masu i otuda je komandovala meduzi, upravljajući njome različitima kretnjama tijela svoga i sileći je da izvodi sve moguće

manevre što su svjestitošću svojom tako iznenadili prírodnjaka. Još i u ropstvu, ulovljen u vedru, odvažni je kapetan neustrašivo nastavio posao svoj nastojeći da sebe i živi brod svoj spase iz omeđenoga prostora.

Slične su primjere da ribe borave u meduzama opažali ne jednom i na drugim mjestima. Tamo su one nalazile ne samo običnu ladicu već pravi ratni brod koji ih je branio vatrenim oklopom svojim.

Ali kako to da strašna plamena masa meduzina ne naškodi samozvanome njenom kapetanu?

Sva je vjera da se tu radi o tako zvanoj imunosti, t. j. neosjetljivosti riba iz te porodice spram plamene sastavine tijela meduzina. Naučenjaci misle da su predaci njihovi ne obazirući se na djelovanje otrovne mase, napadali na ladice meduzine i požderali ih. Hraneći se mesom meduza u tima se malima gusarima postepeno razvijala neosjetljivost spram djelovanja otrova njihova — i one se okoristile ovim svojstvom što su si ga same izvojevale, da se njegovom pomoću što sigurnije zaštite od neprijatelja — a možda da ih zgodnom prilikom štaviše i napadnu.

DR. MILAN PRELOG:

RISORGIMENTO TALIJANSKOG NARODA.

D'Azeglio veli dalje, da se nacija, koja se ne stara za svoju neovisnost ne smije ni tužiti, ne smije ni maknuti, jer prije nego li se ova neovisnost želi steći, treba znati da se pokaže nje dostojnom. Treba znati, da se nju postiže dostojnim ne pojedinačnim ustancima, nepromišljenim ispadima, koja se mogu sravniti s grčevitim skokovima zvijeri u kavezu, koja navaljuje na željezne šipke svoje tamnice i na njima se izrani, nego jednoglasnim dizanjem, općim pokretom, koji mora da se smatra zajedničkom voljom sviju. Čovjek postaje dostojnim neovisnosti, ako pokaže slugama surove sile, da su doduše podjarmili tijelo, ali ne duh, da je tijelo u okovima, ali duh slobodan. Čovjek postaje dostojan

Prima balerina Margareta Froman.

slobode, kad s predanošću, s dostojanstvom znade da pati, a da onda, kad ustreba, radi mudro, istrajno i srčano. Čovjek postaje dostojan slobode, kad razumije da prema prilikama podnese najdulje, najbolnije i najveće žrtve.

D' Azeglio teška srca osuđuje ustaše u Riminiju. Njihova je namjera bila dobra i oni ne zaslužuju nipošto grdnje, što ih na nje sipaju oficijalni listovi raznih država. Njemu je teško da ih osudi i radi toga, što mnogi među njima sada čame u tamnicama i lutaju u tuđoj zemlji kao bjegunci. Ali ustanak je u Riminiju bio parcijalan, provincijalan kao i toliki drugi između 1820.—1831. (izuzevši onaj godine 1821.) i on je morao svršiti s neuspjehom, štaviše on ne bijaše dostojan uspjeha. Jedini put, kojim se može doći do neovisnosti čitave Italije, a time i do neovisnosti njezinih posebnih dijelova je taj, da se digne opći interes, interes čitave nacije i da se posebni, provincijalni interes podredi ovome. Neka se različita plemena Italije razlikuju u svojim nazorima, kako treba da se organizuju pojedine države poluotoka, ali o potrebi oslobođenja ispod tuđega jarma sporazumni su svi, te od krajnjeg sjevera do krajnjeg juga nema nijednog Talijana, koji ne bi rado pripomogao ovom velikom djelu.

Govoreći o austrijskoj vladi u Lombardiji, veli D' Azeglio, da austrijski zakoni, kao i vlada ne mogu prijati Lombardiji, budući da su to strani zakoni, strana vlada i budući da je nesreća za jednu zemlju kad se nalazi pod tuđim gospodstvom. Štaviše i onda,

Umjetnik-plesač Max Froman.

ako nam Austrija iskazuje dobra, ona nas vrijeđa, jer mi moramo da ljubimo strane uredbe, a to nam oduzima našu samostalnost.

Prelazeći na prikaz stanja u papinskoj državi, prikazuje d' Azeglio i moralno i materijalno stanje ove države u strahovitim bojama. Radi svega toga ne optužuje on toliko samog papu, koliko njegove guvernere, legate, sekretare etc. Papa je u toliko kriv, što prepušta ovima da rade što ih je volja. Krv, koja je prolivena u Romagni, neka padne na glave ovih papinih činovnika, koji su svojim nepravdama izazvali očajna preduzeća. D' Azeglio baca na nje prokletstvo, jer oni ne vjeruju u ono, o čemu propovijedaju kao o najsvetijemu; u neumrlost duše, u vječnost kazne i nagrade. Govoreći o samom papinstvu veli da su obje časti što ih ima: ona crkvene vrhovne glave i državne glave jedna drugoj bile na štetu i jedna drugu upropastile. Pravi

katolici, takovi svećenici koji misle pošteno, koji su objektivni, općenito misle, da bi se papa morao odreći teške zadaće, da vlada narodom i da bi se morao starati samo za duhovne stvari. Time bi dakako izgubio svoj politički položaj, ali zato bi se njegov duhovni utjecaj to više digao, budući da ne bi svjetovni obzir odlučivao o duhovnim stvarima.

Svoju raspravu svršava D'Azeglio u glavnome ovima mislima: svi mi imamo fizičke srčanosti, nama ne dostaje moralne, građanske srčanosti, a ta je u sadašnjem momentu najnužnija. Vojnička srčanost mogla bi nam možda jednog dana da bude isto tako nužna, da izvojujemo našu neovisnost, ali ovaj je dan još daleko i prilike u kojima bi moglo do njega doći, još veoma neizvjesne. Djelo naše gegeneracije može da se sprovede u miru, bez prolijevanja krvi, a prvi je uvjet tome, građanska srčanost. Svi oni, koji hoće da iskažu korisne misli, koji hoće da iznesu narodne mane, neka to učine štampom, svi oni, kojima je do općenitoga blaga, neka istim putem raspravljaju o nacionalnim pitanjima i onda će ubrzo naša stvar poći drugim putem.

Naročito smo opširnije nanizali misli iz D' Azegliovog djela, jer on i otvorenije i odlučnije piše od Giobertija i od Balba. Kad bismo ovim trim znamenitim publikacijama dodali knjigu Giacoma Duranda: »Della nazionalità Italiana«, u kojoj se razlaže misao, da Italija ima da bude sastavljena od dviju velikih sprijateljenih i saveznih država; od sjeverne pod Karlom Albertom i južne pod Burboncima, a između obiju svjetovna vlast papinska, ograničena na najmanju mjeru, onda smo istaknuli najznamenitije publikacije, koje su zajedno najviše doprinijele risorgimentu Talijana. Od ovoga doba počela se misao talijanskoga oslobođenja širiti veoma brzo među obrazovanim slojevima. Ne bijaše osnovana nikakova partija, nije bilo nikakove organizacije, niti jasnoga cilja, sve je počelo težiti za reformama, za liberalnim režimom i za ujedinjenjem svih Talijana. Ali je ipak potrebno istaknuti i ovo. Doskora je čitavi svijet opazio promjenu, koja je nastala u nazorima talijanskoga naroda u prvim godinama četvrtoga decenija: ozbiljnost moralnoga preokreta, težnja da se izvrši opomena ozbiljnih ljudi, da je preporod nacije uvjetovan obnovom muške kreposti u svakom individuu. Na mjesto tajanstvenih urota izbijaju na površinu otvorene narodne demonstracije. Praktični ciljevi i poštena sredstva istiskuju fantastičke sanjarije i zločinačke akte, koji su talijanski liberalizam u čestitih ljudi ozloglasili.

V.

Impuls je bio dan. Na području politike razvila se živahnost, općenito uzbuđenje i živahno učestvovanje u svim pitanjima vremena. Moglo se predviđati, da će iza riječi ubrzo slijediti djela i da treba samo da nastupi kakav slučajni povod, pa da proizvede na miran ili nasilan način promjenu u stanju poluostrva, koje se gotovo više nije moglo snositi. U to umrije papa Gregorije XVI. i njegova smrt bijaše signalom pokretu, koji je sve to jače obuhvatao čitavu Italiju. 14. juna 1846. sabraše se kardinali u konklavu, da izaberu novoga papu. Među kardinalima bijahu dvije stranke. Jedna je htjela papu kardinala Lambruschinija, koji je kao državni tajnik Gregorija XVI. deset godina ravnao papinskom politikom i bio izrazit predstavnik apsolutizma, a druga stranka liberalnijih kardinala htjela je za papu kardinala Mastai-Ferrettija. Za ovoga je radio među kardinalima kasniji nesrećni njegov ministar, grof Pellegrino Rossi, sada francuski poslanik na papinskom dvoru. Rossi je nastojao uvjeriti kardinale, da dadu svoje glasove onom čovjeku iz svoje sredine, koji se neće oglušiti duhu vremena i koji će biti sklon da sprovede nužne reforme, da se umire uzbuđeni duhovi masa i da tako predusretne krvavim ustancima. Mastai Ferretti imao je uza se i starog uplivnog kardinala Micaru, koji je na pitanje Lambruschinijevo: »koga ćemo učiniti papom?« ovome navodno odgovorio: »vas ili mene, ako nas inspiriše zao duh, ali ako nam dođe nadahnuće od Boga, onda će biti izabran Mastai«. Poslije trodnevnoga konklava izabran je 16. juna 1846. Mastai, tada 54 god. star, koji je uzeo ime Pija IX. O Piju IX. kao biskupu pričale su se crte dostojne jednog Fénélona. Dok je bio biskupom u Imoli, stajao je u prijateljskim vezama s poznatim liberalnim grofom Pasolinijem, s kojim je zajedno čitao Giobertijev »Primat«, Balbove »Speranze« i d'Azegliove »Ultimi casi« s velikim zanimanjem. Kad je postao kardinalom (1841.) ponio je ove knjige sa sobom i u Rim. Novogvelfizam, što ga je iz spisa Balbovih i Giobertijevih naučio poznavati, ispuniše ga vjerom, da se kao katolički svećenik i upravo zato može da osjeća i kao dobar Talijan — dva čuvstva, koja jedno drugo u teoriji najdivnije popunjuju, ali u praksi, kad je došlo do odluke, morala su jedno drugo da isključe.

Ličnost Pija IX. je osvajala i iza nekoliko nedjelja činilo se kao da se u Rimu i u provincijama proširila nedužna urota nezadovoljnika, koji su odlučili, da se zadovolje s malim i da ga predobiju iskazima ljubavi i simpatija. U Pija IX. bijaše doista i mnogo dobrote i najboljih namjera, ali Orsi s pravom primjećuje, da za onoga, koji stoji na čelu države nijesu dostatne dobrota i dobre namjere, a naročito ne u takovim ozbiljnim časovima. U njega nije bilo potrebite duševne veličine i snage volje.

U prvom se redu radilo o pitanju amnestije političkih osuđenika: ima li ta amnestija da bude opća ili samo djelomična? U Pija IX. pretegnula je velikodušna želja, da jednim aktom u nesrećnoj zemmiji proširi duh pomirbe i pouzdanja. Zato je izjavio, da je njegova želja, da u onoj radosti, što ju je on uživao radi tolikih iskazanih simpatija prema njemu, treba da učestvuju sve familije. Svi oni, koji su samo radi političkih prestupaka u istrazi, zatvoreni ili izagnani, bit će amnestovani. Mjesec dana poslije izbora publikovan je dekret o amnestiji. Kad se o tome raširiše glasovi, ljudi su na ulicama jedan drugome padali u zagrljaj i na tisuće ih je pohrlilo pred Kvirinal, tražeći tiho klečeći blagoslov. Ovaj papin pomirbeni akt vratio je mnoge ogorčene, skeptičke ljude u krilo crkve. Mnogi, koji su dosada bili odlučni pristaše Mazzinijeve, povratiše se u Giobertijevu duhu u pristaše papinstva. Ovakovog oduševljenja nije bilo u Italiji, veli jedan historičar, od početka kršćanske ere. Pontifikat se Pija IX. od ovog časa, pa sve do aprila god. 1848. pretvorio u epohu radosne opojenosti, iza koje je moralo doći otrijezavanje.

(Nastavit će se.)

LISTAK.

ŠKODI LI UMJERENI UŽITAK ALKOHOLA?

Nitko na svijetu danas ne taji, da neumjereno uživanje alkoholičnih pića užasno škodi pojedincu, koji ga uživa, njegovoj djeci, njegovoj obitelji i cijelom narodu. Nesreće što ih uzrokuje alkohol tako su strašne, da se već odavna našlo ljudi, koji su se trudili i brinuli oko toga, da jadne ljude odvrate od uživanja toga otrova. U naprednim zemljama već je bilo takovih ljudi pred 300 godina. U Engleskoj i u Americi već odonda postoji pokret protiv uživanja alkohola. Može se reći, da u Americi imade ljudi koji se bore protiv alkohola od onda, otkada su prvi iseljenici iz Engleske onamo došli. Taj se pokret protiv uživanja alkohola ubrzo proširio po svim naprednijim zemljama i u Danskoj na primjer postoji već više od stotinu godina. U zemljama, gdje imade mnogo ljudi, koji žive od pravljenja i prodavanja alkoholnih pića dakako našlo se mnogo ljudi, koji su branili taj otrov od optužaba njegovih neprijatelja. Tužitelji alkohola iznosili su protiv njega teške optužbe: da ubija čovjeka, da ga truje, da mu uništava duševno i tjelesno zdravlje, da mu otimlje novac, da ga čini zločincem, da razara obitelj, da iz čovjeka čini zvjere. Branitelji pića većinom ljudi, koji od pića žive, tvrdili su nasuprot tome, da alkohol u malenim količinama ne škodi, da razveseljuje čovjeka, da mu razbija brige. Na zadnju obranu lako je odgovoriti: ta ona je baš jedna od najtežih optužbi protiv alkohola. Čovjek imade brige za to da ih se riješi. On može samo tako napredovati, ako u znoju lica svoga ukloni sve ono, što mu je neugodno. Briga mu je potstrek za napredak. Brižan čovjek napreduje, on stvara i uspjeva. Uništi čovjeku brigu i ti si glavni podstrek za napredak čovjeka uklonio i upravo je najgori greh alkohola da uspavljuje osjećaj neugodnosti zbog svojih briga i dužnosti i mjesto da ih čovjek radom svojim ukloni uklonio ih je samo tobože. On ne čuti brigu zbog toga što mu je dijete bolesno ili gladno, jer je pio. Time zbilja nije nasitio i ozdravio svoje dijete. Međutim treba da nađemo odgovor na pitanje koje nam njegovi branitelji stavljaju: škodi li uživanje alkohola u malenim količinama?

Da na to pitanje odgovorimo, moramo najprije da znademo, koje su množine alkohola malene. Koji je užitak alkoholnih pića umjeren? Danas dobro znademo, da je glavni faktor djelovanja tih pića sam alkohol. U raznim alkoholnim pićima imade sasvim različita množina alkohola. Imade na primjer vina u kojima imade 3% alkohola a imade ih i sa 14% a i sa više. Ne može se stoga mjeriti množina alkoholičnih pića tako, da se kaže pola litre vina ili pola litra pive već valja reći koliko alkohola čistoga imade u onom piću što ga čovjek pije. Osim toga valja paziti na to da alkohol vrlo različito djeluje na razne ljude. Imade ljudi, koji su iza malenih množina alkohola već teško bolesni, drugima se slabo »vidi« i ako mnogo rakije popije. Fiziolozi koji su to pitanje proučavali upotrijebili su slijedeću metodu, da dobiju na naše pitanje odgovor. Oni su stanovitim ljudima davali rješavati stanovite zadatke računske i brojili su prvo koliko su tih zadataka mogli da riješe na sat i koliko su u to vrijeme pogrješaka učinili. Zatim su ti isti ljudi dobili drugi jedan dan čašu pive, u kojoj je bilo po prilici 12 grama alkohola. Obično se tvrdi, da je jedna čaša pive vrlo malo pića. Svi ti ljudi držali su da mogu brže računati iza čaše pive, no to nije bilo ispravno, jer su svi u jedan sat mnogo manje mogli da sračunaju nego bez pive, a osim toga broj je pogrješaka bio daleko veći nego onda, dok su bili trijezni. No ti su pokusi pokazali nešto mnogo čudnijega. Isti ti ljudi lošije su računali još sutradan i još tri dana iza one jedne čaše pive. 15 grama alkohola još je tri dana kasnije smanjilo radnu umnu snagu tih ljudi. Ako je takov čovjek sutradan i opet popio čašu pive, posao bi mu postao još lošiji.

Tim pokusima jasno je dokazano, da množine od 15 grama alkohola ma samo jedamput uživane čovjeku škode. Ta množina nalazi se u decilitru običnoga vina a u malenoj čašici rakije često imade mnogo više alkohola. Matematski je jasno, da bi jedamput ipak mogli naći neku količinu alkohola, koja čovjeku i njegovome zdravlju ne bi škodila. One količine, koje mnogi ljudi nazivlju umjerenima već su vrlo velike i veoma škode čovjeku. Količine neškodljive mogle bi biti možda oko jednoga grama alkohola svaka dva tri dana, a to bi odgovaralo stotini litre vina ili pedesetini litre pive. Praktično uzeto prema tome možemo reći, da je svaki i tako zvani umjereni užitak alkoholičnih pića štetan i da ga treba apsolutno otkloniti.

Dr. Lujo Thaller.

SOFIZMI.

U 4. vijeku prije Kr. a osobito u Sokratovo doba, pojaviše se u Grčkoj sofisti, ljudi mnogostrano izobraženi i osobiti govornici. Držahu ih za ljude, koji znadu sve i sva. Zapravo su bili putujući učitelji i širitelji prosvjete onoga vremena. Za novac prodavahu oni mudrost, više tuđu nego li svoju, a poglavitim zanimanjem smatrahu uzgoj mladića. Ovi bi hrlili k njima ne žaleći platiti kadgod veliku naukovninu. Sofisti su svojim učenicima podavali naputke, kako će slabijim dokazima uspjeti, kako će slabiji razlog učiniti jačim, kako će moći svaku krivu tvrdnju dokazivati. Najzad, kako će moći izvraćanjem protivnikovih misli njega samog natjerati u nepriliku, a sebe izvući iz škripca i osloboditi se sramote. Kod sofista je učio državnik Periklo, povjesnik Tukidid i pjesnik Euripid. Osobiti sofisti bili su Protagora, Gorgija, Hipija i drugi.

Evo nekoliko sofizama:

Dokazivanje, da je svaka laž istina.

Jedan Kinez kaže: »Svi Kinezi na svijetu lažu!«

Budući pak da je i on sam Kinez, onda i on laže.

Ako li je laž, da svi Kinezi lažu, onda govore svi istinu. No govore li svi Kinezi na svijetu istinu, onda je govori i ovaj jedan. —

Dokazivanje, kako svi pijanci dolaze u raj.

Tko mnogo pije, dobro spava. Tko spava taj ne griješi. Tko pak ne griješi dolazi u nebo i imade život blaženi.

Protagora i Euatlo.

Kod najglasovitijega grčkog sofiste Protagore iz Abdere (živio od 480.—410. pr. Kr.) učio je bogati mladić Euatlo. On utanači sa svojim učiteljem, da će mu polovicu određene školarine platiti u početku nauka, a drugu polovicu na svršetku i to, kad Euatlo kod suda dobije prvu svoju parnicu. Poslije dovršenih nauka, Euatlo oklijevaše sa svojom pravničkom praksom, a za to i sa isplatom druge polovice dužne školarine. Naposljetku tuži Protagora Euatla sudu. Na sudu govoraše Protagora svome učeniku ovako: »Ludi mladiću! Ti ćeš morati da mi na svaki način platiš ono što ja zahtijevam, pa bio ti osuđen ili riješen. Budeš li osuđen, morat ćeš platiti slijedom sudbene presude; budeš li riješen, morat ćeš mi platiti slijedom našeg ugovora, jer dobivaš svoju prvu parnicu.«

Na to Euatlo okrene dilemu ovako: »Mudri učitelju! Ja ti ne moram platiti ni u kojem slučaju, jer, budem li riješen, ne moram ti platiti slijedom sudbene rješidbe; budem li pak osuđen, ne moram ti platiti slijedom našega ugovora, jer sam izgubio prvu svoju parnicu.

Dakako, suci bijahu u neprilici i odgodiše raspravu do gubio prvu svoju parnicu.

Sličan ovome jest sofizam

Car i žena.

Jedan zločinac bje osuđen na smrt i njegova žena pođe do cara, da ga zamoli za mužev život. Car joj stavi uvjet, da će joj pomilovati muža, pogodi li, što će on s njime učiniti. Žena mu reče: »Ti mi nećeš pomilovati muža!« Na to joj car odgovori: »Evo vidiš! Sad jesi li kazala pravo ili krivo, ne moram ga pomilovati ni u kojem slučaju. Ako je tvoj odgovor istinit, onda ga ne moram pomilovati prema tvojoj izjavi; ako li je kriv odgovor, onda ga ne moram pomilovati prema našem ugovoru.«

Ali mu žena odgovori: »Muža mi moraš pomilovati, jesam li pravo ili krivo kazala. Ako sam kazala pravo, morat ćeš ga pomilovati prema našem ugovoru; ako li sam krivo kazala, onda je protivno istina, to jest, ti ćeš ga pomilovati.

Dokazivanje, da jedno zrno čini hrpu.

Upitamo li nekoga: »Čini li jedno zrno hrpu?« Dobit ćemo odgovor: »Ne!«

Čine li dva zrna? — Tri? — Četiri? itd. dok ne dobijemo kod jednog broja jestan odgovor. Dakle onda ono jedno zrno čini hrpu (?).

Zašto se ne treba bojati smrti?

Dok živim — nema smrti. Kad umrem, nema mene, pa je se dakle ne treba da bojim.

Na slične su načine sofisti dokazivali, da nema mnoštva, da nema gibanja i dr.

Vl. Redenšek
Dugoselo.

ISTORIJSKA BIBLIOTEKA. Poziv na pretplatu! Na području istorijske nauke zapaža se već od vremena ujedinjenja potreba življega i intenzivnijega međusobnoga rada naših univerziteta za jači i spontaniji razvitak nauke; osjeća se želja, da se naučnom životu i naših univerziteta kao što i podmlatku dade jači podstrek na razvijanje i napredak.

Da se barem djelomično toj potrebi pomogne, odlučili su potpisani profesori izdavati »Istorijsku Biblioteku«, u kojoj će se štampati djela iz slavenske i južnoslavenske političke, kulturne, literarne i pravne istorije, te pomoćnih znanosti.

Kao prva knjiga »Istorijske Biblioteke« izaći će u roku od 3 mjeseca djelo dra. Milana Preloga: Slavenska renesansa krajem XVIII. i u prvoj polovini XIX. vijeka s predgovorom profesora slavenske istorije na univerzitetu u Pragu dra. Jaroslava Bidla. Ovo će djelo obuhvatiti do 40 štampanih tabaka na dobrom papiru a cijena mu je u pretplati 100 D (stotinu dinara) do konca decembra ove godine. Pretplata se šalje unaprijed na adresu: Jugoslovenska štampa d. d. Zagreb, Gundulićeva ulica broj 26. Pretplatnici dobivaju knjigu franko. Knjižarska će cijena djelu biti veća.

Dr. Vlado Ćorović, prof. univ. Beograd. Dr. Viktor Novak, prof. univ. Zagreb. Dr. Ferdo Šišić, prof. univ. Zagreb. Dr. Stanoje Stanojević, prof. univ. Beograd. Dr. Milan Prelog, prof. univ. Zagreb. Dr. Branko Vodnik, prof. univ. Zagreb..

»NARODNA STARINA« ilustrovani časopis za povijest kulture i etnografiju južnih Slovjena izlazi 3—4 puta godišnje. Uređuje dr. Josip Matasović, Zagreb, Gundulićeva ulica 48. Poštanski pretinac I. 309. Pretplate se (po 50.— Din.) šalju: Upravi »Narodne Starine« u Zagrebu, Wilsonov trg 8.

ZAGONETKE

1. Tri kralja i tri sluge moraju se prevesti preko rijeke, i imaju samo jedan čamac, u koji mogu da stanu samo dvojica, a netko mora da vrati lađu, jer ne bijaše lađara. Kako se moraju prevesti, da nikada kralj neostane bez svoga sluge, koji ga brani, u društvu drugih slugu?

2. Domino igra. Poređaj 28 kamena igre domino tako, da napraviš 14 kvadrata po 4 jednaka broja u svakom kvadratu. Riješenja ima 342.720, a ti nađi barem jedno.

3. Na jednom brodu nalazilo se 15 bijelaca i 15 crnaca. Uslijed oluje moralo se 15 njih baciti u more. Kad su se postavili u red, svaki je deveti bio bačen. Kako su se postavili, da su samo crnci bili bačeni?

4. Pitalice: a) Što je baš takovo kao mi, a nije što smo mi?
b) Koja je voda najskuplja?
c) Nitko nema i ne želi; ako bi pak imao, ne bi dao ni za cio svijet. Što je to?
d) Zašto u staklanama salijevaju čaše?
e) Koji se vrat vrti nogom?

ODGOVORI I PORUCI.

SLIKE U OVOM BROJU prikazuju scene baleta »Petruška«, glavne likove, komponistu i glavne umjetnike. Klišeje je »Mladosti« dala, da ih upotrebimo, redakcija »Teatra«, koja će nas u tom smjeru i dalje pomagati, kako bi mladost naša u provinciji upoznala onaj dio narodne naše umjetnosti, koja najljepše cvate u našem bijelom Zagrebu, i koju može da razvije samo istinsko kulturno žarište — pozorišnu umjetnost.

NA UPIT O ENGLESKOJ GRAMATICI. Stručni odgovor u narednom broju.

NEPOZNATIM SARADNICIMA! Anonimno ide u koš! Uredništvo mora da znade, s kim ima posla. Autorske tajne čuvamo. Za saradnju u našem srednjoškolskom od ministarstva i pokrajinske uprave preporučenom listu ne treba posebnog dopuštenja.

S. B. MOSTAR. »Svesti se rode!« ima čuvstva, ali su riječi banalne; ni metar nije spram sadržaja. Moderna pjesma ne podnosi takav nesklad. — Novelica »Adela« pokazuje topao osjećaj. Treba više! Sporednosti i epska širina, koja se ne slažu s opsegom novelice, odviše su primitivni. Tako nije za štampu. Mislim, da ćete isti sadržaj za jedno deset godina dati u dobrom djelu.

O. Č. MOSTAR. Kad je pjesma u srokovima, moraju srokovi biti korektni. Ili — ili. Govor Vam je još odviše priprost. — Pjesništvo je dio literature. A književnost je umjetnost jezična!

J. M. U Z. Strpite se. Odziv »Mladosti« našoj je tako lijep baš iz đačkih redova, da dobri radovi mogu tek po redu da uđu. A odlučuje i sastav pojedinih brojeva! Mnogo što će još ući. To vrijedi i za Vas i za mnoge druge jednako za radove i za odgovore uredništva.

FRAN D. P-IH, ZAGREB. Dodite kojim radnim danom između 5 i 6 popodne u urednikov stan, ako Vas potanje stvar interesuje, kako se čini. U štokavskom ima malo jednoslovčanih riječi i zato izlaze takovi stihovi siromašni. Naglasak u slovenačkom i u štokavskom baš i čini tu osnovnu razliku! Enklitike ne mogu biti rimovane, jer u štokavskom ne nose naglaska!

Trgovina sa umjetnim i obrtnim tvorinama

Petar Nikolić

Zagreb, Ilica broj 36.

Telefon 2-22.

Najveće i najbogatije skladište narodnih historičkih i umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama, izradjenih od naših prvih umjetnika. Ove godine su izašle ove nove slike: Uroš Predić „Kosovska Djevojka“, Eskičević „Prodor na dobrom polju“ i „Prelaz preko alb nskih gora“, A. Bocarić „Propast kraljevstva“ t „Uskrslo kraljevstvo“, O, Iveković „Smrt Petra Svaćića“ i „Smrt Matije Gubca“, Nobili „Sv. Ćiril i Metod pred papom Klimentom V.“

ZA ŠUMSKE INDUSTRIJE

I TRGOVCE DRVA:

Pravi Göhlerovi kolobroji, šumski čekići, čekići za daske, klupe za mjerenje, vrpce za mjerenje, brojevi iz ocjeli u svim veličinama najbolje vrsti, šumske krede i olovke kod

ŠANDORA SCHNELLERA,

rezbara

ZAGREB, Strossmayerova ulica 6.

DRAG. K. ANDRIJAŠEVIĆ - ZAGREB

PRILAZ ĐURE DEŽELICA 75 INTERURBAN TEL. 22-64

Carinsko posredništvo
Stručno carinjenje robe

Carinsko pravozastupništvo reklamacije. Informacije za sva pitanja carinske transportne struke.

Otpremništvo robe
Svakovrsni prevozi

Prijem robe u vlastita skladišta Zastupništva i stalne veze otpremničkih kuća u zemlji i u inostranstvu.

Knjige za Božić

A. Coralnik: ZATVORENA VRATA. Drama	D	3.—
M. Gorgi: DJECA SUNCA. Drama	„	6.—
J. Kosor: PJESME	„	3.—
F. Marković: KARLO DRAČKI. Drama	„	6.—
P. Petrović: ISPOD NAŠIH BRDA	„	6.—
L. Vojnović: DUBROVAČKA TRILOGIJA	„	10.—
B. Vodnik: DJELA P. PRERADOVIĆA	„	40.—
Z. Marković: KUĆA U SNIJEGU	„	10.—
D. Gvozdanović: UNUK KRALJEVIĆA MARKA	„	40.—
„ : ARDITI NA OTOKU KRKU	„	30.—
D. Angjelinović: LATICE. Pjesme	„	20.—
L. Tolstoj: OBITELJSKA SREĆA	„	6.—
D. Prohaska: FJODOR MIHAJLOVIĆ DOSTOJEVSKI	„	30.—
„ : O PJESNIKU SLOBODE	„	5.—
Hoffman: DVIJE PRIČE	„	20.—
J. Kozarac: IZABRANE PRIPOVIJESTI	„	30.—

Hrvatski Štamparski Zavod d. d.
Nakladno odjelenje
ZAGREB, Marovska 30.

Šalje se samo pouzećem ili uz unapred poslan novac i za porto.

Moderne kompletne

mlinske namještaje

Patent G. LUTHER A. G. Braunschweig

kao i svu tehničku robu:

remenje, pojase, patentne pehare, Stinerit, brtvila

dobavlja odmah sa skladišta

VILIM STEINER

Akademički trg 4. - ZAGREB - Matičina ul. 4

Telefon br. 24-09.

Knjižara Z. i V. Vasića

Zagreb, Akademički trg br. 8.

*

preporuča svoje veliko skladište

Zabavnih dječjih knjiga

kao najprikladnije darove za

Božić i Novu Godinu

Sveslovenska knjižara

M. J. Stefanovića i druga

BEOGRAD, Poenkareova ulica br. 36.

ĐAČKI DRUG

I ove godine u našem izdanju otštampan je Đački Drug, izrađen na pažljivije. Ova je knjiga u stvari Đački Prijatelj, bez koga ne treba da je ni jedan đak, jer ona pored ostalih korisnih opomena i upustava sadrži još i:

a, Principe Gramatike,
b, Hronologiju Jug. Književnosti,
c, Kako treba čitati,
d, Rečnik stranih reči,
e, Glavne franc. nepravilne glagole,
f, Izvod iz historije SHS,
g, Hronološki pregled najvažnijih istorijskih godina,
h, Tablicu množenja,
i, Kubne brojeve od 2—100,
j, Matematičke obrasce,
k, Izvod fizike,
l, Izvod iz Kemije,
m, Latinske izreke,
n, Vukov pravopis,
o, Higijenu,
p, Članak protivu alkohola,
r, Opštu statistiku itd.

Knjiga je udešena za džep, ma do 200 strana a cijena je 15 din.

Свесловенска књижарница

M. J. Стефановића и друга

БЕОГРАД, Поенкареова улица бр. 36.

ЂАЧКИ ДРУГ

И ове године у нашем издању отштампан је Ђачки Друг, израђен најпажљивије. Ова је књига у ствари Ђачки Пријатељ, без кога не треба да је ни један ђак, јер она поред осталих корисних опомена и упустава садржи још и:

а, Принципе граматике,
б, Хронологију Југ. Књижевности,
в, Како треба читати,
г, Речник страних речи,
д, Главне франц. неправилне глаголе
ђ, Извод из историје СХС.
е, Хронолошки преглед најважнијих историјских година,
ж, Таблицу множења,
з, Кубне бројеве од 2—100,
и, Математичке обрасце
ј, Извод физике,
к, Извод из Хемије,
л, Латинске изреке,
љ, Вуков Правопис,
м, Хигијену,
н, Чланак противу алкохола,
њ, Општу статистику итд.

Књига је удешена за џеп, има до 200 страна а цена је 15 дин.

TISAK HRVATSKOG ŠTAMPARSKOG ZAVODA D. D. U ZAGREBU.